

Estlandssvensk Eestirootslane

Nummer 2-2021

Estlandssvenskarnas fjärde sång- och dansfestival

Neljas eestirootslaste laulu- ja tantsupidu

Estlandssvensk/Eestirootslane

Utgiven av Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning
 Väljaandja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
 Rüütli 9
 10130 Tallinn
 Tel: +372 644 1921
 E-post: info@eestirootslane.ee
 Hemsida/Koduleht: www.eestirootslane.ee
 Bank/Pank: Swedbank EE462200221043163932
 Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse sihtasutus

Ansvarig utgivare/Vastutav väljaandja:
Ülo Kalm

Redaktion/Toimetus:

Ingegerd Lindström, redaktör, Toivo

Tomingas, Jana Stahl

Översättningar: *Linus Ganman, Ivar Rüütli*

Tryck/Trükikoda: *Printon Printing House, Tallinn*

ISSN 2000-2416

Styrelsen i Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse juhatus

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings
 ordförande Ülo Kalm

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse
 esimees Ülo Kalm

Kulturförvaltningens
 styrelseordförande
 Jana Stahl

Omaavalitsuse juhatus
 esimees Jana Stahl

Estlandssvenskarnas
 Kulturförvaltnings vice ordförande
 Ingegerd Lindström

Eestirootslaste
 Kultuuriomavalitsuse aseesimees
 Ingegerd Lindström

Vice ordförande i styrelsen
 Elna Siimberg

Omaavalitsuse juhatus
 aseesimees
 Elna Siimberg

Ledamöter i Kulturförvaltningen/Kultuuriomavalitsuse liikmed

Berit Nuka

Leif Strömfelt

Peeter Paemurru

Lena Weesar
 Ledamot i stiftelsen
 Sihtasutuse liige

Kontakt med styrelsen/Juhatus e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

Kontakt med redaktionen/Toimetuse e-posti aadressid
fornamn@eestirootslane.ee/eesnimi@eestirootslane.ee

*Framsida: Stor publik, trots restriktioner,
 kom till estlandssvenskarnas fjärde sång-
 och dansfestival.*

*Esikaas: Piirangutest hoolimata saabus
 eestirootslaste neljandale laulu- ja tantsu-
 peole rohkearvuline publik.*

Foto: Ingegerd Lindström

INNEHÅLLSFÖRTECKNING / SISUKORD

Sid/lk 4	Ledaren, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 5	Juhtkiri, <i>Jana Stahl</i>
Sid/lk 6	Estlandssvenskarnas fjärde sång- och dansfest, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 8	Kulturbärare / Kultuurikandjad 2021
Sid/lk 9	Neljas eestirootslaste laulu- ja tantsupidu, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 11	Genomgång av Aibolands museums 29:e verksamhetsår, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 13	Talko på Korsgården / Korsi talgud 2021, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 14	Museets båtar / Muuseumi paadid, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 16	Ülevaade Rannarootsi Muuseumi 29. tegevusaastast, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 18	Talko på Nuckö klockarskola 2021 / Noarootsi köstrikooli talgud 2021, <i>Ülo Kalm</i>
Sid/lk 19	En strategi för det estlandssvenska kulturområdet / Rannarootsi kultuuriruumi strateegia
Sid/lk 20	Torskhantering på Odensholm, <i>nedskrivet av Saga Adolfsson</i>
Sid/lk 21	Tursasoolamine Osmussaarel, <i>üles tähendanud Saga Adolfsson</i>
Sid/lk 22	Utställning av Aibotapeten nr 2, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 23	Näitus: Rannavaip-2, <i>Ingegerd Lindström</i>
Sid/lk 24	Militären planerar ett nytt antensystem på Odensholm för bevakning av Östersjön
Sid/lk 25	Kaitsevägi kavandab Läänemere seireks Osmussaarele uut antennisüsteemi
Sid/lk 26	Hur bemöter man som förening en pandemi?, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 27	Kuidas ühinguna pandeemia ajal hakkama saada?, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 28	Måndagsrörelsen – Möte på Norrmalmstorg, Stockholm, den 16 september, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 29	Esmaspäevaliikumine – miiting Norrmalmi turul Stockholmis 16. septembril, <i>Lena Weesar</i>
Sid/lk 30	Elever från Emmaste i dagösvenskarnas spår, <i>Merje Kikas</i>
Sid/lk 31	Emmaste kooli õpilased hiurootslaste radadel, <i>Merje Kikas</i>
Sid/lk 33	Estlandssvensk släkt databas, <i>Christopher Thiele</i>
Sid/lk 34	Eestirootslaste genealoogiline andmebaas, <i>Christopher Thiele</i>
Sid/lk 35	Johannes Lepalaane, <i>Linda Hellquist</i>
Sid/lk 36	Johannes Lepalaanes berättelse
Sid/lk 38	Johannes Lepalaane lugu
Sid/lk 41	Silvi-Astrid – redan 85, <i>Toivo Tomingas</i>
Sid/lk 41	På Ridala kyrkogård, <i>Toivo Tomingas</i>
Sid/lk 42	Silvi-Astrid sai juba 85, <i>Toivo Tomingas</i>
Sid/lk 42	Dikt / Luuletus, <i>Toivo Tomingas</i>
Sid/lk 43	Jubilarer / Juubilarid

Välkomna till Aibolands museum!

Vi har öppet 1 september till 30 april varje tisdag till lördag mellan klockan 10.00 till 16.00.

Du hittar vårt vårprogram på vår hemsida, www.aiboland.ee

Vi önskar alla en god jul och gott nytt år!

Ülo Kalm med personal

Ülo Kalm, ordförande
Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning

Under andra halvåret nästa år ska vi till kulturförvaltningen utse ett nytt kulturråd, som kommer att välja en ordförande och en vice ordförande åt sig och som åt kulturförvaltningen även till styrelsen bland annat utser en ordförande och en vice ordförande. När ni gör dessa val, skulle jag vilja råda er, att ni vid valen till kulturrådet också tar fasta på vad kandidaterna själva skriver om sig, så att ni vid valen inte bara utgår från era personliga sympatier, utan även gör dem med hänseende på framtiden. Jag skulle vilja råda er att nominera yngre människor, så att det i tillägg till den äldre generationens livserfarenhet kommer in ungdomligt mod och experimentlusta i kulturrådet och större mångfald vid valen. Vid valen 2019 blev knappt någon enda sådan ”nykomling” vald, för dessa personer är inte så vitt kända inom gruppen. Som tur är, är det just

den som får flest röster som blir vald till att ingå i kulturrådet. Det är alltså fråga om s k personval. I huvudsak hittar man inga skiljaktigheter i kulturrådets förhållande till att bevara och utveckla det estlandssvenska kulturarvet, för det är ett naturligt mål att arbeta för. Kulturförvaltningens strategi gäller fram till 2025, alltså fram till valen av dess nästnasta styrgrupp, men det kan ske förändringar i kulturrådets arbete redan i början av nästa period, alltså 2023.

Man skulle ju kunna tänka sig att de unga och företagsamma kunde vara s k ”konsulter” åt kulturrådet och att vi inte absolut måste välja in dem i kulturrådet, men kulturförvaltningen kan inte drivas på det viset utan problem, eftersom det bara är kulturrådsledamöter som stiftelsen kan kompensera för utgifter vid mötesdeltagande eller resor och hålla inom en gemensam informationsfär. Som kulturrådsledamot har man mandat att representera kulturförvaltningen och att realisera egna idéer.

En helt annan sorts stöd till kulturrådet kan springa ur det s k bidragsnätverkets arbete, och dit kan alla som är intresserade av det estlandssvenska kulturarvets bevarande och utveckling höra. Utvecklingen av ett sådant nätverk är en av de saker som kulturförvaltningen prioriterar under perioden 2021–2025. Deltagandet kan öka

enbart genom breddad presentation och större öppning utåt, och som ett led i detta kommer den estlandssvenska gruppen att nästa år få en webbportal som ska samla alla aktörer från gruppen själv till företagare. Vid sitt höstsammanträde kommer kulturrådet att diskutera vad det finns för utgiftskällor till strategins verksamhetsplan samt klargöra vad det finns för möjligheter att hitta nya penningresurser och humankapital.

Ge dig till känna, om du redan har gjort det estlandssvenska kulturarvet känt i din krets eller om detta arv helt enkelt är viktigt för dig på något sätt. Du måste inte härstamma från de människor som före andra världskriget bodde i Estlands historiska svenskbygder (estlandssvensk härstamning kan man ha även från tidigare eller senare generationer) för att stå på minoritetslistan eller kunna bli invald i kulturrådet, utan det räcker med en vilja att tänka ut och stödja nya idéer. Flera av de historiska bygderna i Estland har fått nytt liv bara av målmedveten strävan. Ansökan till minoritetslistan hittar du på vår hemsida och mer information om kulturrådets arbete kan du få på telefon (+372) 53495368 (Jana). Vår grupp är liten, och därför är det som varje människa kan bidra med viktigt.

www.eestirootslane.ee

*Vi önskar er alla en
riktigt god jul
och ett gott nytt år!*

Ett år då vi kan träffas och umgås, ett år när vi slipper munskydd, handsprit och avstånd.

Jana Stahl
Omavalitsuse juhatuse esimees

Järgmise aasta teisel poolel hakkame valima kultuuriomavalitsusele uut kultuurinõukogu, kes valib nõukogule esimehe ja aseesimehe ja valib ka kultuuriomavalitsusele juhatuse, sealhulgas esimehe ja aseesimehe. Nende valikute tegemisel tahaks soovitada, et kultuurinõukogu valimistel juhenduste ka sellest, mida kirjutavad enda kohta kandidaadid ise, et valimistel ei lähtutaks ainult isiklikest sümptiitadest, vaid tehtaks valik ka tuleviku vaatavalt. Tahaks soovitada, et valiksime nooremaid inimesi, et kultuurinõukogus oleks lisaks vanema generatsiooni elukogemusele nooruslikku uljust, julgust katsetada ja suurem mitmekesisus valikutes. 2019. aasta valimistel ei osutunud kahjuks napilt valituks nii mõnigi „uus tulija”, sest kogukonna jaoks ei ole need isikud laiemalt

tuntud. Õnneks osutub kultuurinõukogusse valituks just see isik, kes on saanud enim hääli ehk tegemist on lihthääaltenamusel valituks osutunutega. Kardinaalselt erinevat suhtumist rannarootsi kultuuripärandi hoidmisel ja arendamisel kultuurinõukogus ei ole, sest see on loomulik eesmärk, mille heaks töötada. Kultuuriomavalitsuse strateegia kehtib aastani 2025 ehk ülejäätmise koosseisu valimiseni, kuid muutused kultuurinõukogu töös võiks toimuda juba järgmise perioodi alguses ehk aastal 2023.

Võiks ju eeldada, et noored ja hakkajad võiksid olla kultuurinõukogule nn. konsultantideks ja me ei peakski neid tingimata kultuurinõukogusse valima, kuid selliselt ei saa kultuuriomavalitsus tõrgeteta töötada, sest ainult kultuurinõukogu liikmetele saab sihtasutus kompenseerida koosolekutel osalemise kulud või vajadusel lähetuskulud ja hoida neid inimesi ühises infoväljas. Kultuurinõukogu liikmena omad mandaati kultuuriomavalitsuse esindamiseks ja enda ideede elluviimiseks.

Hoopis teine toetus saab tuleneda kultuurinõukogule nn. kaastöövõrgustiku tööst ja sinna saavad kuuluda kõik, kellel on huvi rannarootsi kultuuripärandi hoidmise ja arendamise vastu. Sellise võrgustiku arendamine on kultuuriomavalitsuse üks prioriteete perioodil 2021–2025. Kaasatust

saab suurendada end ainult rohkem tutvustades ja väljapoole avades ning sellest tulenevalt saab rannarootsi kogukond endale järgmisel aastal uue veebiportaali, mis koondatakse endasse kõik osapooled alates kogukonnast kuni ettevõtjani. Kultuurinõukogu sügiskoosolekul 2021 arutatakse strateegia tegevuskava katteallikaid ja täpsustatakse võimalusi uute ressursside kaasamiseks nii rahaliste vahendite kui ka inimressursi näol.

Anna endast teada, kui oled oma kogukonnas juba rannarootsi kultuuripärandit tutvustanud enda tegevuse läbi või lihtsalt on see pärand sulle oluline mingil moel, sest rahvusnimekirja või kultuurinõukogusse valituks osutamine ei eelda põlvnemist enne Teist maailmasõda ajaloolistel asualadel elanud inimestest (rannarootsi päritolu võib omada ka varasematest või hilisematest põlvkondadest), vaid südamest tulevat soovi mõtestada ja toetada uusi ideid, sest mitmed ajaloolised piirkonnad Eestimaal on uue hingamise leidnud juba kindlast tegutsemissoovist tulenevalt. Rahvusnimekirja avalduse leiad meie kodulehelt www.eestirootslane.ee ja kultuurinõukogu töö kohta rohkem teavet telefonil 53495368 (Jana). Meie kogukond on väike, seega on iga inimese panus oluline.

Soovime kõigile
häid jõule
ja head uut aastat!

Aastat, kus saame taas kokku, aastat, kus pääseme näomaskist, kätepesust ja distantsi hoidmisest.

Estlandssvenskarnas fjärde sång- och dansfest

Ingegerd Lindström

Morgonen den 14 augusti var mulen och grå. Det såg ut som det skulle kunna bli regn och jag kände en oro för hur sångfesten skulle kunna genomföras. Dels på grund av vädret, dels på grund av de nya restriktionerna som infördes så sent som på måndagen samma vecka. Ingen fick komma in på borgen utan att kunna visa upp ett covid-pass, ett nytaget PCR-test eller bevis på att man hade genomgått sjukdomen och hade antikroppar.

Men min oro visade sig vara obefogad. Solen bröt fram på förmiddagen och under hela dagen värmden den alla deltagare och publik. Det visade sig också att oron för att det skulle bli få personer som kom för att titta och lyssna var också fel. Allteftersom dagen gick fylldes det på med människor som snällt stod i kö för att visa sina covid-bevis för två inhyrda väktare. För att man skulle se att alla som var inne på borgen var smittfria fick man ett gult band att fästa runt handleden. Det kändes tryggt att kunna röra sig bland folk och veta att vi alla var fullt vaccinerade eller testat negativt för viruset. Detta scenario hade vi inte kunnat ana 2019 då förberedelserna för festen pågick och var tänkt att genomföras under år 2020. Liksom OS fick det skjutas framåt ett år.

Äntligen dags

Men nu hände det! Solen sken, publiken kom och stämningen var på topp!

Klockan 11.00 började en halvtimmeslång gudstjänst i domkyr-

*Den blandade kören startade festen.
Foto: Ingegerd Lindström*

kan. Deltagande präster var biskop Tiit Salumäe, Kristel Engman och Patrik Göransson från S:t Mikaelsskyrkan i Tallinn. Gudstjänsten hölls på båda språken så alla kunde följa med. Särskilt inbjudna gäster var Sveriges ambassadör i Estland, Mikael Eriksson samt några anställda på ambassaden och Hapsals borgmästare Urmas Sukles.

Efter avslutningen i domkyrkan blev det cirka en timmes uppehåll då man kunde förse sig med mat eller kaffe vid Aibolands museums stånd. Där möttes man av de alltid lika glada och serviceinriktade torsdagstanterna. Efter ca en timme startade paraden runt borgen med Ülo Kalm och Anu Raagmaa i spetsen. Den långa paraden slingrade sig genom en folkmassa som var utanför borgen på Postigatan där det samtidigt var en marknad där man kunde smaka på olika maträtter. Det sammanföll med sångfesten och lockade många besökare. Men snart kom paraden in genom valvet på borgen och strax kunde

festen börja. Två presentatörer höll i trådarna på ett utmärkt sätt. De två var Raul Targamaa och Margus Abel.

En stor gemensam sångkör startade upp festen med den estniska nationalsången "Mu isamaa" vars text skrevs av Johann Voldemar Jannsen. Efter det hälsade Estlandssvenskarnas kulturförvaltnings ordförande Ülo Kalm alla välkomna till dagen efter det svåra år som varit. Han talade också om att det var ett speciellt år i år då man filmade hela festen och sände direkt på Youtube vilket gjorde att alla estlandssvenskar över hela världen kunde följa programmet.

Efter hans inledande tal hälsade han Jutta Holst välkommen fram på scenen där hon fick motta årets medalj för Årets Kulturbärare. Den andra medaljen som delades ut gick till Kustbons redaktör Matias Reinholdson. Medaljerna ges till personer som har gjort stora insatser för estlandssvenskarna genom åren.

Två korta hälsningstal hölls av Sveriges ambassadör Mikael Eriksson och Hapsals borgmästare Urmas Sukles. Efter det sjöngs den svenska nationalsången ”Du gamla du fria”. Jag vet inte vad det är riktigt men när nationalsångerna sjungs så berör det mig djupt inne i själen. Nationalsången dirigerades av Peeter Paemurru.

Efter detta fortsatte dagen med många sånger och många folkdanser. Trots att dansgrupperna och sångkörerna hade haft begränsat med tid att repetera, på grund av coronapandemin, så utförde de sina danser och sånger på ett alldeles utmärkt sätt! All heder åt dem alla. Årets sångfest samlade färre danslag och körer än tidigare, framför allt fanns inga med från Sverige. Detta berodde naturligtvis på så få tillfällen att öva samt alla restriktioner kring hur man fick samlas. Vi hoppas verkligen att det ändras till nästa sångfest.

Förutom danslag och sångkörers så spelade också Ormsö talharpaorkester några melodier. Det blev en härlig dag med varmt och soligt

väder, med en talrik publik och duktiga sångare och dansare! En succé kan man kalla det! Tack till organisationskommittén som nu arbetat i fyra år med detta – ni har gjort ett strålande jobb!

Deltagare

Blåsorkester

Dansfestens orkester under ledning av Aita Teigar
Talharpaorkester under ledning av Liisa Koemets

Sångkörer

Nuckö skolors kvinnokör
Paldiski blandkör
S:t Mikaelskören
Gustav Adolf-gymnasiets blandkör

Kvinnokören Paula
Runös kvinnokör
Kaasike kvinnokör i Hapsal
Domkyrkokören i Hapsal

Dansgrupper

Leigarid huvudgrupp, Tallinn
Leigarid elevgrupp, Tallinn
Ürgleigarid, Tallinn
Leesikad, Tallinn
Lepalind, Vasalemma
Laagri Leegid ja Sädemed
Folkdansgrupp från Ormsö
Kvinnogrupp från Padise

Estlandssvenskarnas Kulturförvaltnings nya flagga användes för första gången.

Ülo Kalm och Anu Raagmaa från Aibolands museum ledde tåget av sångare och dansare.

En drönare cirkulerade över publik och dansare för att förevisa sångfesten.

Inmarsch av Padise-kören.

Sång- och dansfesten startade i domkyrkan i Hapsal. Officianter var biskop Tiit Salumäe, Kristel Engman och Patrik Göransson.

Foto: Ingegerd Lindström

Kulturbärare 2021

Årets estlandssvenska kulturbärare heter Juta Holst och Mattias Reinholdson. De fick motta sina medaljer under den estlandssvenska sång- och dansfesten i Hapsal i somras.

Juta Holst fick utmärkelsen för sina böcker *Kustsvenskar-
nas dräktskick i Estland*, *Spitam* och *Svenskarna kring
Rågervik*, för hennes bidrag till olika trycksaker om estlands-
svensk kultur, för hennes långsiktiga arbete som forskare vid
Friluftsmuseet i Rocca al Mare och för arbetet i ledningen
för Sankt Mikaelskyrkan i Tallinn.

Mattias Reinholdson fick hederstiteln för hans intresse
för det estlandssvenska kulturarvet, för arbete i styrelsen för
Estlandssvenskarnas Kulturförening och för hans mångåriga
arbete som tidskriftens *Kustbons* redaktör.

Utmärkelsen Estlandssvenskarnas Kulturbärare delas ut
årligen av Stiftelsen Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning.

Kultuurikandjad 2021

Tänavused eestirootslaste kultuurikandjad on Juta Holst ja Mattias Reinholdson. Medalid anti üle suvel Haapsalus toimunud eestirootslaste laulu- ja tantsupeol.

Juta Holsti tunnustati raamatute *Rannarootslaste riidetustavad*, *Spithami* ja *Rootslased Pakri lahe ümbruses* eest, panuse eest mitmete eestirootsi kultuuri puudutavate trükiste avaldamisel ning kauaaegse töö eest Eesti Vabaõhumuuseumi teaduri ja Tallinna Rootsi-Mihkli koguduse juhatuse liikmena.

Mattias Reinholdson sai aunimetuse huvi eest eestirootslaste kultuuripärandi vastu, tegevuse eest Eestirootslaste Kultuuriühingu SOV juhatuse liikmena ja kauaaegse töö eest ajakirja *Kustbon* toimetajana.

Eestirootslaste Kultuurikandja autasu annab iga-aastaselt välja Eestirootsi Kultuuriomavalitsuse sihtasutus.

*Mattias Reinholdson och Juta Holst fick en väl-
förtjänt utmärkelse.*

*Mattias Reinholdson ja Juta Holst pälvisid auga
ärasteenitud tunnustuse*

Foto: Ingegerd Lindström

Neljas eestirootslaste laulu- ja tantsupidu

Ingegerd Lindström

14. augusti hommik oli pilves ja hall. Paistis, nagu hakkaks sadama. Olin laulupeo toimumise üle juba mures. Seda nii ilma kui sama nädala alguses kehtestatud uute piirangute pärast. Ilma Covid-passi, PCR-testi või haiguse läbipõdemist ja antikehade olemasolu tõendavat dokumenti esitamata kedagi linnusehoovile ei lastud.

Minu mure osutus siiski aluseks. Ennelõunal tuli päike välja ja soojendas kõiki pidulisi ja publikut kogu päeva. Ekslikuks osutus ka mure, et kuulajaid-vaatajaid tuleb kohale vähe. Päeva peale täitus plats inimestega, kes võtsid kahele turvamehele oma Covid-i-tõendite näitamiseks kenasti järjekorda. Et näha, kas kõik linnusehoovil viibijad on nakkusvabad, tuli randmele kinnitada kollane pael. Teades, et kõik on täielikult vaksineeritud või negatiivse testitulemusega, oli inimeste seas turvaline liikuda. 2019. aastal, kui toimusid laulupeo ettevalmistused ja pidu oli plaanis korraldada 2020. aastal, me sellist stsenaariumit ette näha ei osanud. Nii nagu olümpiamängud, tuli ka see aasta võrra edasi lükata.

Lõpuks ometi

Kuid nüüd see toimus! Päike paistis, publik tuli kohale ja meeleolu oli ülev!

Kell 11 algas toomkirikus pooltunnine jumalateenistus. Teenistust viisid läbi piiskop Tiit Salumäe, Kristel Engman ja Patrik Göransson Tallinna Rootsi-Mihkli kirikust. Jumalateenistus peeti mõlemas keeles, mis võimaldas seda kõikidel jälgida. Eraldi kutsutud külalised olid Rootsi suursaadik Eestis Mikael Eriksson koos saatkonna töötajatega ning Haapsalu linnapea Urmas Sukles.

Pärast jumalateenistuse lõppu järgnes umbes tunniajane paus, mille käigus oli võimalik Rannarootsi muuseumi paviljoni juures einestada või kohvi juua. Seal võtsid külalisi vastu alati rõõmsameelsed ja abivalmis neljapäevamemmed. Umbes tunni aja pärast algas paraad ümber linnuse, mida juhtisid Ülo Kalm ja Anu Raagmaa. Pikk paraad lookles läbi linnuse ees Posti tänaval oleva rahvamassi, kus parajasti oli käimas Haapsalu Maitsete Promenaad. See toimus laulupeoga samal ajal ja meelitas kohale

palju külalisi. Peagi jõudis paraad võlvi alt linnuseõuele ja pidu võis alata. Seda juhtisid kindlakäeliselt kaks teadustajat – Raul Targamaa ja Margus Abel.

Suur ühendkoor alustas pidu Eesti hümniga, mille sõnad on kirjutanud Johann Voldemar Jannsen. Seejärel tervitas Eestirootslaste Kultuuriomavalitsuse esimees Ülo Kalm kõiki pidulisi, kes olid pärast rasket aastat kohale tulnud. Ta mainis ka seda, et tänavune aasta on eriline, kuna kogu pidu kanti otse üle Youtube'is, mis võimaldas seda jälgida eestirootslastel üle kogu maailma.

Pärast sissejuhatavaid sõnu kutsus ta lavale Juta Holsti, kellele anti üle tänavuse aasta Kultuurikandja medal. Teine medal omistati Kustboni toimetajale Mattias Reinholdsonile. Medaleid annetatakse isikutele, kellel on aastate jooksul olnud eestirootslaste ees suuri teeneid.

Lühikese tervitussõnavõtuga esinesid ka Rootsi suursaadik Eestis Mikael Eriksson ja Haapsalu linnapea Urmas Sukles. Seejärel

Tantsijad harjutasid viimase hetkeni

Foto: Ingegerd Lindström

*Rannarootsi muuseum pakkus
kehakinnitust ja kohvi*

Foto: Ingegerd Lindström

*Patrik Göransson, Mikael
Eriksson ja Ülo Kalm*

lauldi Rootsi hümnid „Du gamla du fria”. Ma ei tea, mis see päriselt on, kuid hümnide laulmine läheb mulle alati sügavalt hinge. Hümnid dirigeeris Peeter Paemurru.

Seejärel jätkus päev laulude ja rahvatantsudega. Ehkki tantsurühmadele ja laulukooridele jäi harjutusaega pandeemia tõttu napiks, esitasid nad oma tantsud ja laulud suurepäraselt! Au neile kõikidele. Tänavusele laulupeole kogunes tantsurühmi ja koore varasemast vähem, täiesti puudusid osavõtjad Rootsist. Põhjuseks loomulikult vähesed harjutusvõimalused ja kogunemiskiirangud. Loodame, et järgmise laulupeo ajaks olukord paraneb.

Lisaks tantsurühmadele ja laulukooridele esitas mõned lood ka Vormsi talharpade orkester. Oli tore, soe ja päikesepaisteline, rohkearvulise publiku ning tublide lauljate ja tantsijatega päev! Seda võiks nimetada lausa edukaks! Suur tänu laulupeo korraldustoimkonnale, kes oli sellega tegelenud neli aastat – saite hakkama hiilgava saavutusega!

Osavõtjad

Puhkpilliorkestrid

Tantsupeo orkester Aita Teigari juhtimisel

Talharpade orkester Liisa Koemetsa juhtimisel

Koorid

Noarootsi koolide naiskoor

Paldiski segakoor

Rootsi-Mihkli kiriku koor

Gustav Adolfi Gümnaasiumi rootsi keele klasside segakoor

Naiskoor Paula

Ruhnu naiskoor

Haapsalu naiskoor Kaasike

Haapsalu toomkiriku koor

Tantsurühmad

Leigarite põhigrupp

Leigarite keskmine koolirühm

Ürgleigarid

Leesikad

Lepalind, Vasalemma

Laagri Leegid ja Sädemed

Vormsi rahvatantsurühm

Padise naisrühm

*Kultuuriomavalitsuse esimees
Jana Stahl koos teadustajate
Raul Targamaa ja Margus Abe-
liga*

*Laulu- ja tantsupidu kanti üle
kogu päeva*

*Talharpade orkester Liisa
Koemetsa juhtimisel*

Genomgång av Aibolands museums 29:e verksamhetsår

Ülo Kalm

För två år sedan påbörjade museets ”torsdagstanter” och en grupp slöjdintresserade estlandssvenskar projektet *Aibotapeten 2*. Det innebär brodering av en fortsättning på den existerande bildtapeten. I Hapsal broderar tanterna en bildtapet, som berättar om det öde som drabbade de estlandssvenskar som blev kvar i Estland efter andra världskriget. I Stockholm broderar estlandssvenskar parallellt en tapet, som berättar om ödet för de estlandssvenskar som kom fram till Sverige. Båda tapeterna ska stå klara i oktober i år. Premiärvisningen av tapeterna är planerade att äga rum i år i Estniska Huset i Stockholm. Tapeten har liksom den tidigare formgivits av museets kurator Jorma Friberg.

Museets första stora begivenhet var den redan traditionsrika Familjens vinterdag i februari och den visade sig bli mycket populär. Under årets vinter gick det att fira Familjens vinterdag ute på isen. Eftersom det också fanns tillräckligt med snö, uppfördes en ordentlig källbacke med bistånd från snöplogningschefen på Hapsal stads underhållningsföretag. Aktiviteterna under Familjens vinterdag leddes av jultomten, som kommit på besök. Stämningfull dragspelsmusik framfördes av Endrik Visla. Museet införskaffade tio sparkar, som det anordnades spännande sparktävlingar för hela familjen med (och sedan hyrdes de ut i självbetjäning så länge det fanns snö och is). För barnen fanns det populära iskaruseller och två sjöräddningshundar som drog

barnen i slädar. Polis- och gränsbevakningsmyndigheten körde dem som ville på skoter på isen. En frivillig sjöräddningskår höll en lärorik övning i hur man ska gå till väga om man går genom isen och demonstrerade en kraftfull hydrokopter. Motorklubben *Müristajas* (estn. ”Bullrarens”) motorcyklister bjöd på ett medryckande israce, som blev extra häftigt av Unimotos uppvisningsåk. Museets ”torsdagstanter” höll tillsammans med frivilliga och museiarbetarna i ett friluftskafé, där man bland annat gott kunde få friterad skarpsill och strömming, pannkakor med sylt och semlor. Evenemanget stöttades av Hapsals kommun.

En av aktiviteterna på Familjens vinterdag var att åka snöskoter.
Foto: Lydia Kalda

Liksom i fjol vår var museet på grund av de covid-restriktioner Estlands regering införde mellan 1 mars och 3 maj stängt under våren, och medarbetarna arbetade hemifrån.

När restriktionerna hävdes i maj anordnade museet ett vårevevning med rökt strömming.

I juni hölls nästa dag med fisketema, denna gång till näbbgäddans ära. Dagen kombinerade vi med Gamla hamnens marknadsdag. I

juli hanns även folkmusikkonserter *Runös historier och sånger* med på museets gård.

I enlighet med fornvårdslagen påbörjade Fornvårdsmyndigheten i juni en översyn av museets samlingar. Museiintendent Anu Raagmaa tog sig an kommissionen under hela översynen och svarade på de frågor som ställdes. Ett sammandrag av översynen fick vi 28/9 2021. Enligt sammandraget av översynen är museisamlingarna i tillfredsställande gott skick. En inventering av samlingarna kommer att göras i slutet av december 2021.

I juli uppförde Viljandi Barn- och Ungdomsteater REKY sommarföreställningen Lille Jussis sju vänner utomhus. Museet hade åter öppnat sitt utekafé.

I augusti deltog vi vid Hapsals och Nuckös Sjödagar med eget program. På dagen hölls Gamla hamnens marknad på museigården, där vi rökte fisk och öppnade ett gårdskafé. När marknaden stängt kom Viljandi Barn- och Ungdomsteater åter till gården med sin sommarföreställning, denna gång med *Trollmor och Kaptan Trumma*. På kvällen gav Hapsals egna lokala musiker Indrek Kalda och Marek Lamp en utomhuskonsert. Sjödagen avslutades med fyrverkeri på båda sidor av Hapsalviken. Förhoppningsvis kommer Sjödagen att bli ett traditionellt årligt evenemang.

Vid Estlandssvenskarnas sång- och dansfest hade museet till uppgift att hjälpa till vid anordnandet. På generalrepetitionsdagen skulle

museet utfodra sångarna och dansarna, dekorera scenen med björkar, slå upp tält, sälja museisouvenirer och efter festdagens slut städa på platsen, vilket tack vare hjälp från frivilliga och torsdagstanterna blev väl genomfört. I samarbete med Sveriges ambassad och Estlandssvenskarnas Kulturförvaltning anordnade museet även en efterfest för sångarna och dansarna på museets gård. Kvällen vid Bakre Hapsalviken var behagligt varm och de känslösa återblickarna på dagens sångfest räckte till hela kvällen. Trots den svåra tiden kan vi vara glada och tacksamma över en vällyckad sång- och dansfest.

I augusti deltog vi även vid fiskardagen i Harga hamn, där museets kurator Jorma Friberg höll ett övergripande anförande om byn Hargas historia.

Det talko som skulle hållas på Korsgården på Runö i våras sköts upp till hösten, och den 13 september åkte vi ut med museipersonalen till Runö. Under de fyra talkodagarna blev följande arbeten utförda:

- de föremål som stått i den gamla och den nya ladan lyftes ut, tvättades och rengjordes vid förfärdigandet av utställningen i den delvis använda klädes- och livsmedelsboden, övriga föremål lades undan på ett bättre sätt i samma byggnader.
- humlegården restaurerades.
- som ett förarbete inför påbörjandet av renoveringen av jordkällaren blev källaren in- och utvändigt rensad från skräp och jord, och valvtaket stöttades upp för att förhindra att det rasar ihop ännu mer, frontväggen av sandsten togs bort och stenarna lades på lager. Användbara stenar kommer att återanvändas vid renoveringen av källaren.
- Rökbastun uppfördes ett träskjul för ved och de bastubadandes kläder.

I år deltog 12 personer med museipersonalen vid talkot på

Korsgården, och alla planerade arbeten blev gjorda.

Museets båtsamling har utökats med två olika sorters träfiskebåtar från Hapsal, som museet har fått av båtarnas ägare. Båtarna byggdes på 1980-talet och 1990-talets början och är de praktiskt taget sista exemplaren av sina slag.

Den ormsöjolle som museet införskaffade förra året har renoverats av museets kurator Jorma Friberg och fulländar museets rika båtsamling vid flytkajen.

I november börjar vi med förbokningar för skolor och daghem till Jullandets temadagar. Med utgångspunkt från återkopplingar från tidigare år kan jag bekräfta att Jullandet har visat sig vara omåttligt populärt och för att kunna garantera alla intresserade plats har vi förlängt tiden.

Det planeras att till årsskiftet renovera jordkällaren på Korsgården på Runö. Kostnaden för arbetet uppgår till 15 360 euro, vartill tillkommer en kostnad för ägar- och kulturarvsövervakning på 1 152 euro. Arbetena finansieras av Stiftelsen Kung Gustav VI Adolfs fond för svensk kultur med 100 000 kronor. Återstoden på 6 683 euro gick sedan Kulturministeriet in med.

Museets torsdagstanter gjorde en rundtur i Karla by och besökte deras fina trädgårdar.

Foto Ülo Kalm

Kulturministeriet tilldelade Aibolands museum i år 15 000 euro till reparationsarbeten. Följande arbeten utfördes: målning av fasaden på utställningsbyggnaden på Sadama 32, uppsättning av UV-skyddsfilm på fönstren, anläggning av kokvrå i besöksrummen, samt anläggning av gatsten på gården. Efter upphandlingen stod det klart att arbetena skulle bli totalt 1 387 euro dyrare. För det felande beloppet skickade jag en kompletterande ansökan till Kulturministeriet, vilket ministeriet tillmötesgick.

Till kulturministeriets enhet för krisstödsåtgärder under CoVID-19 skickade jag in en ansökan om stöd på 24 000 euro, och 4 072 euro tilldelades. Den väntade stora nedgången i egna inkomster under våren uteblev lyckligtvis.

Liksom tidigare år fanns de frivilliga Ove Knekt från Finland, Rainer Åkerblom från Åland och Tiiu Poolamäe från Estland till hjälp. Tack vare de frivilliga kunde museet under sommaren hålla öppet för besökare alla veckans dagar. De frivilliga är till stor hjälp för oss och vi är mycket tacksamma för dem.

Trots det besvärliga året har besökare, främst inrikesresande, hittat till museet. Genom museets olika aktiviteter har vi med egna inkomster lyckats hålla öppet till en kostnad som garanterar museets normala verksamhet.

Talko på Korsgården / Korsi talgud 2021

*Korsgården september 2021
Korsi talu, september 2021*

*Rengöring av museiföremål
Museaalide puhastamine*

*Bygge av vedskjul till rökbastun
Suitsusauna küttepuude katusealuse ehitamine*

*Vedskjulet
Küttepuude katusealune*

*Korsgårdens jordkällare
före talkot
Korsi maakelder enne
talguid*

*Korsgårdens jordkällare
efter talkot
Korsi maakelder peale
talguid*

Foto: Ülo Kalm

Museets bõatad

1. Runõjalan Vikan (replika). Byggd 2001–2003 pã gãrden vid Aibolands Museum i samarbete med Tele2. Jungfruseglatsen till Stockholm och Sveriges konung gick 2003. Senare har Vikan varit till Riga, St. Petersburg och Åland. Numera mest i hemnavatten och fõr nãrvarande fõrtidspensionerad.

Ruhnua jaala "Vikan". Ehitatud muuseumis aastatel 2001–2003, koostõõs TELE2-ga ja esimene suur sõit Stockholm, Rootsi kuninga juurde toimus 2003. Hiljem on kãidud Ruhnus, Riias, Peterburis ja Ahvenamaal. Nõõd peamiselt koduvenes. Hetkel eelpensionil.

2. Ormsõrupan Gãttor (replika). Byggd 1999–2000 vid museet. Fiske- och segelbãt som anvãndes pã Ormsõ ca. 1800–1930.

Vormsi rüüp „Gãttor“ on ehitatud muuseumis 1999–2000. Kala- ja purjepaadi tüüp oli kasutusel Vormsil u. 1800–1930.

3. Runõlodja (replika). Byggd vid museet 2002. Anvãndes av runõborna huvudsakligen vid sãljakt pã vãrvintern och pã somrarna vid strandnãra krokfiske.

Ruhnua lodja. Ehitatud muuseumis 2001–2002. Kasutati kevad-talvistel hõlgepõõgiretkedel ja suviti rannalãhedasel kalapõõgil.

4. Motorfiskebãten Lilian av Nargõ-typ. Byggd 1954 i Roslagen av Herbert Rudolf Luther (1907–1981). Renoverad vid museet 2012. Kõl och botten bytt.

Mootorkalapaat „Lilian“ on Naissaare tÕõpi. Ehitatud 1954. aastal Roslagenis (Rudolf Luther). Renoveeritud muuseumis 2012.

5. Motorfiskebãten Alexander av Rãgõ-typ. Byggd 1947 i Roslagen av Alexander Friberg (1914–198?).

Mootorkalapaat „Alexander“ on Pakri saarte tÕõpi. Ehitatud 1947. aastal Roslagenis (Alexander Friberg).

6. Nuckörupa. (Tre kopior framför ormsörupan). Nucköruporna byggda 2012–2013 är flatbottnade båtar som används vid fiske vid långgrunda stränder.

Noarootsi ruup. Ruubad on lamedapõhjalised paadid, madalatel vetel sõitmiseks ja kalapüügiks. Ehitatud Haapsalus 2012–2013. Eeskujuks oli Alma ruup Tahukülast.

7. Ormsöjolle. En rekonstruktion av år 2008 med en inombordare Albin 0–11. Byggd vid Aibolands Museum.

Vormsi julla. Rekonstruktsioon aastast 2008. Ehitatud muuseumi juures. Hiljem on paati monteeritud sisemootor Albin 0-11.

8. Motoriserad fiske-nätbåt. Båttypen var typisk för Ormsö-Nuckö-Hapsal-området vid fiske i in-omskärs. Byggd i Hapsal på 1980-talet.

Vormsi-Noarootsi-Haapsalu tüüpi võrgu- ja õngepaat ehitatud Haapsalus 1980. aastatel.

9. Fiske- och fritidsbåt. Byggd i Hapsal 1989–1990.

Kalapüügi- ja lõbusõidupaat. Ehitatud 1989–1990 Haapsalus.

Ülevaade Rannarootsi Muuseumi 29. tegevusaastast

Ülo Kalm

Kaks aastat tagasi alustasid muuseumi „neljapäevamemmed“ koos grupi käsitööhuviliste eestirootslastega projekti „Rannavaip-2“. See on olemasolevale tikitud piltvaibale järjevaiba tikkimine. Haapsalus tikivad memmed piltvaipa, mis jutustab Teise maailmasõja järel Eestisse jäänud eestirootslaste saatusest. Stockholmis tikivad eestirootslased paralleelselt vaipa, mis jutustab eestirootslaste saatusest, kes jõudsid Rootsimaale randa. Mõlemad vaibad jõuavad lõpusirgele tänavu oktoobris. Vaipade esmaesitlus on planeeritud Stockholmis Eesti Majas veel sel aastal. Vaiba kujundas nagu eelmise muuseumi kuraator Jorma Friberg.

Muuseumi esimeseks suuremaks ürituseks oli veebruari alguses juba traditsiooniks saanud Pere talvapäev, mis osutus väga populaarseks. Tänavune talv võimaldas Pere talvapäeva korraldada jääl. Kuna oli ka piisavalt lund, ehitasime Haapsalu Linnahoolduse lumesaha juhi abiga lumest korraliku kelgumäe. Pere talvapäeva tegevust juhtis kohale tulnud Jõuluvana. Meeleolukat lõõtsamuusikat mängis Endrik Visla. Muuseum soetas kümme tõukekelku, millega sai peetud põnevaid kelguvõistlusi kogu perele (ning hiljem, kuni jätkus jääd ja lund, sai neid iseteeninduses välja rentida). Lastele oli populaarsed jääkarussellid ning kaks rakendis vetelpäästekoera sõidutasid lapsi kelkudega. Politsei- ja Piirivalveamet sõidutas mootorsaaniga huvilisi jääl. Vabatahtlik merepäästeüksus korraldas näitliku õppuse, kuidas tegutseda

Soovijatel oli võimalus sõita lumesaaniga
Foto: Lydia Kalda

läbi jää vajumisel ja demonstreeris võimsat hüdrokopterit. Motoklubi „Müristaja“ motomeeste jäärjasõit mootorratastega oli erutav vaatamäng, millele lisasid ägedust Unimoto demonstratsioonõidud. Muuseumi „neljapäevamemmed“ koos vabatahtlike ja muuseumitöötajatega korraldasid vabaõhukohviku, kus pakuti muu maitsva hulgas friteeritud kilu ja räime, moosiga pannkooke ja vastlakukleid. Üritust toetas Haapsalu Linnavalitsus.

Nii nagu eelmisel kevadel, oli ka tänavu seoses Covid-19 piirangute kehtestamisega muuseum 1. märtsist 3. maini külastajatele suletud ja töötajad suunatud kodukontorisse.

Piirangute lõppemisel maikuus korraldas muuseum kevadise Jääräime teemapäeva.

Juunis toimus järgmine teemapäev, seekord tuulekala, mille ühildasime Vanasadama turupäevaga. Juunikuusse mahtus veel pärimusmuusikakontsert „Ruhnu lood ja laulud“ muuseumi õuel.

Muinsuskaitseamet alustas juunis vastavalt Muuseumiseadusele järelevalvet muuseumikogude korralduse üle. Muuseumi peavarahoidja Anu Raagmaa suhtles kogu järelevalve aja komisjoniga ja vastas esitatud küsimustele. 28.

septembril 2021 saime järelevalve kokkuvõtte, mille kohaselt on muuseumikogu korraldus rahuldaval tasemel. Kogude inventuur viiakse läbi 2021. aasta detsembri lõpuks.

Juulikuus mängis Viljandi Laste- ja Noorteteater REKY vabaõhu suvelavastuse „Jussikese seitse sõpra“. Muuseumi poolt oli taas avatud vabaõhukohvik.

Augustis osalesime Haapsalu-Noarootsi merepäevadel oma programmiga. Päeval toimus muuseumi õuel Vanasadama turg, suitsutasime kala ja avasime õuekohvik. Peale turu lõppu oli taas muuseumi õuel Viljandi Laste- ja Noorteteatri suvelavastus, seekord „Kunksmoor ja kapten Trumm“. Õhtul andsid vabaõhukontserdi Haapsalu kohalikud muusikud Indrek Kalda ja Marek Lamp. Merepäeva lõpetas ilutulestik Haapsalu lahe mõlemal kaldal. Loodetavasti saab Merepäevadest iga-aastane traditsioon.

Eestirootslaste laulu- ja tantsupeol oli muuseumi ülesandeks kaasa aidata laulu- ja tantsupeo korraldamisel. Muuseumi kanda oli peaproovi päeval lauljate ja tantsijate toitlustamine, lava kaunistamine kaskedega, telkide paigaldamine, muuseumi meenete müük ja peale peopäeva lõppu platsi koristamine, mis koos vabatahtlike ja neljapäe-

vamemmede abiga sai edukalt tehtud. Muuseum koostöös Rootsi Suursaatkonnaga ja Eestirootslaste Kultuuriomavalitsusega korraldas ka lauljate ja tantsijate järelpeo muuseumi õuel. Öhtu Haapsalu tagalahe kaldal oli mõnusalt soe ja päevase laulupeo emotsionaalseid meenutusi jätkus kogu õhtuks. Vaatamata keerulisele ajale saame olla õnnelikud ja tänulikud hästi õnnestunud laulu- ja tantsupeole.

Augustikuuksse jäi ka Hara sadama kalurite päeval osalemine, kus muuseumi kuraator Jorma Friberg tegi ülevaatliku ettekande Hara küla ajaloost.

Kevadel planeeritud Korsi talgud Ruhnus lükkusid sügisesse ja 13. septembril sõitsime muuseumi töötajatega Ruhnu. nelja talgupäeva jooksul said tehtud järgmised tööd:

- vanas ja uues laudas asunud esemed said välja tõstetud, pestud ja puhastatud ning osaliselt kasutatud riide- ja toiduaida ekspositsioonide täiendamisel, ülejäänud esemed said samades hoonetes paremini hoiustatud.

- humala tapuaed sai taastatud.
- maakeldri renoveerimise alustamise eeltöödena sai kelder eest ja seest puhastatud prahist ja pinnasest, võlvlagi edasise varisemise vältimise tõkestamiseks toetatud, liivakividest esisein eemaldatud ja kivid ladustatud. Kasutamiseks kõlbulikud kivid taaskasutatakse keldri renoveerimisel.

- suitsusauna juurde ehitatud puidust katusealune saunaliste riiete ja küttepude tarvis.

Tänavu osales Korsi talgutel koos muuseumi töötajatega 12 inimest ja tehtud said kõik planeeritud tööd.

Muuseumi paadikogu on täienenud kahe erineva kujuga puidust Haapsalu kalapaadiga, mille omanikud muuseumile kinkisid. Paadid

on ehitatud 1980. aastate lõpus ja 1990. aastate alguses ning praktiliselt viimased analoogsed säilinud eksemplarid.

Elmisel aastal muuseumile soetatud Vormsi julla sai muuseumi kuraator Jorma Fribergi poolt taastatud ja täiendab ilmekalt muuseumi rikkalikku puupaadikogu ujuvkai ääres.

Novembri lõpust alustame eelregistreerimisega Jõulumaa teemapäevadele koolidele ja lasteaedadele. Varasemate aastate tagasiside põhjal võin kinnitada, et Jõulumaa on osutunud ääretult populaarseks ja kõikidele huviliste osasaamise võimaluse tagamiseks, oleme aega pikendanud.

Ruhnus Korsil on planeeritud aasta lõpuks renoveerida maakelder. Tööde maksumus 15 360 €, millele lisandub omaniku ja muinsuskaitse järelevalve maksumus 1152 €. Töid rahastab Sihtasutus Kuningas Gustav VI Adolphi rootsi kultuurifond 100 000 SEK. Puudujääva summa 6683 € eraldas täiendavalt Kultuuriministeerium.

Kultuuriministeerium eraldas tänavu Rannarootsi muuseumile remonditöödeks 15 000 €. Teostati järgmised tööd: näitusemaja Sadama 32 fassaadi värvimine, akendele UV kiirguse kaitseki-

lede paigaldamine, kööginurga rajamine külaliste tubadele, õuele tänavakivi paigaldamine. Hangete tulemusel selgus, et tööd kallinevad kokku 1387 € võrra. Puudu jäänud summa osas esitasin lisataotluse Kultuuriministeeriumile, mille ministeerium rahuldab.

Kultuuriministeeriumi covid-19 kriisitoetuse meetmele esitasin toetuse saamiseks taotluse summas 24 000 €, eraldati 4072 €. Kevadel planeeritud omatulu suur vähendamine õnneks ei osutunud tõeks.

Nii nagu varasematel aastatel olid suvel muuseumis abiks vabatahtlikud Ove Knekt Soomest, Rainer Åkerblom Ahvenamaalt ja Tiiu Poolamäe Eestist. Tänu vabatahtlikele saime suvel muuseumi hoida külastajatele avatuna kõik nädalapäevad. Vabatahtlikest on meil suur abi ja oleme neile siiralt tänulikud.

Vaatamata keerulisele aastale on tee muuseumi leidnud peamiselt kodumaised külastajad. Muuseumi erinevate üritustega oleme suutnud omatulu teenida summas, mis tagab muuseumi normaalse tegevuse.

Talharpamängijad Rannarootsi muuseumis. Traditsiooni hoitakse elus.

Foto: Ülo Kalm

Talko på Nuckö klockarskola 2021

Ülo Kalm

Aibolands museum har tillsammans med Nuckö församling och den ideella föreningen Vänners hållit talko på den tomt i Gutanäs där Nuckö klockarskola en gång låg. Under talkot klippes tomten fin, räfsades fjolårsgräset ihop och pumpades brunnsgraven tom på vatten och rengjordes. Brunnen fick nytt innanmäte och på tomten anlades en matplats med bord och bänkar.

*Nuckö klockarskolas tomt före talkot i april 2021
Noarootsi köstrikooli koht enne talguid aprill 2021*

*Nuckö klockarskolas tomt efter talkot i maj 2021
Noarootsi köstrikooli koht peale talguid mai 2021*

Noarootsi köstrikooli talgud 2021

Ülo Kalm

Rannarootsi muuseum koos Noarootsi koguduse ja mittetulundusühinguga Vänners korraldasid Kudanis Noarootsi kunagise köstrikooli koha heakorraldus. Talgute käigus trimmerdati krunt, riisuti kokku kulu, vana salvkaev pumbati veest tühjaks ja puhastati, kaevule ehitati uued rakked, krundile rajati piknikukoht koos laua ja pinkidega.

*Brunnens nya beklädnad
Kaevu uued rakked*

*Matplatsen
Piknikukoht*

Foto: Ülo Kalm

En strategi för det estlandssvenska kulturområdet

Jana Stahl

De första mötena med det estlandssvenska samhället i Estland inleddes i slutet av 2019 för att sammanställa en ny strategi för den estlandssvenska kulturförvaltningen. Möten med olika förträdarna för de estlandssvenska områdena var planerade att avslutas under året, men spridningen av coronaviruset runt om i världen förändrade våra planer och det sista mötet med den svenska minoriteten i Sverige i samarbete med SOV slutfördes den 9 oktober 2021. SOV ansvarade för den organisatoriska sidan av seminariet och därför kunde representanterna, för det länge väntade mötet med föreningarna, samlas i Estniska Huset på Wallingatan för att höra en

sammanfattning av strategin som utarbetats av Creativity Lab OÜ. Ragnar Siil, som har tidigare erfarenhet av att arbeta på kulturministeriet och som fortsätter att arbeta som konsult inom estnisk kulturpolitik, presenterade den nya strategin för det kulturella självstyret.

I början av mötet gick man, tillsammans med styrelseordföranden i kulturförvaltningen, Jana Stahl, kort igenom det svenska samhällets insats i strategin 2013–2017.

Ragnar presenterade sedan den nya strategin. Han betonade att strategin inte var ett dokument på papper utan en pågående process. Syftet med hela strategin är att säkerställa att det estlandssvenska

kulturrummet, med sin egenart och stöd av samhällen som värdesätter kulturtraditioner, är livskraftigt och erkänt och värderat i samhället. Med det estlandssvenska kulturrummet menas de historiska svenska kustbebyggelserna i Estland. Ragnar uppmanade estlandssvenska organisationer verksamma i Sverige att lämna förslag till strategin. För att det estlandssvenska kulturrummet ska bli mer synligt i Estland, tillsammans med andra kulturrum, behövs ett närmare samarbete mellan olika regioner.

Vi tackar estlandssvenska Kulturföreningen SOV i Sverige för det vänliga mottagandet och för att ha anordnat en intressant diskussion!

Rannarootsi kultuuriruumi strateegia

Jana Stahl

Eestirootslaste Kultuurimavalitsuse uue strateegia koostamiseks algasid esimesed kohtumised kogukondadega Eestis 2019. aasta lõpust. Erinevate kogukondadega kohtumised olid planeeritud lõpetada aasta jooksul, kuid koroonaviiruse levik maailmas muutis meie plaane ja viimane kohtumine rootsi rahvusvähemusega Rootsis ja koostöös SOV-ga õnnestus teoks teha 9. oktoobril 2021.

SOV vastutas seminari korraldusliku poole eest ja nii sai pikka aega oodanud kogukonna esindajad koguneda Wallingatanil asuvasse Eesti Majasse kuulama kokkuvõtet Creativity Lab OÜ poolt koostatud strateegiat. Ragnar Siil, kellel on varasem Kultuuriministeriumis

töötamise kogemus ja, kes jätkuvalt tegutseb Eesti kultuurpoliitika konsultandina, tutvustas kultuurimavalitsuse uut strateegiat.

Koosoleku alguses vaadati koos kultuurimavalitsuse juhatuse esimehe Jana Stahliga põgusalt Rootsi kogukonna sisendit 2013–2017 strateegiasse.

Seejärel tutvustas Ragnar uut strateegiat. Ta rõhutas, et strateegia ei ole dokument paberil, vaid pidev protsess. Kogu strateegia eesmärgiks on see, et rannarootsi kultuuriruum oma unikaalsuses ja kultuuritraditsioone hindavate kogukondade toel on elujõuline ning ühiskonnas teadvustatud ja väärtustatud. Rannarootsi kultuuriruumi all on silmas peetud aja-

loolisi rannarootsi asualasid Eestis. Ragnar kutsus Rootsis tegutsevaid eestirootslaste organisatsioone üles esitama ettepanekuid strateegiasse. Selleks, et rannarootsi kultuuriruum teiste kultuuriruumide kõrval Eestis tõuseks rohkem nähtavale, on vaja tihedamat koostööd erinevate piirkondade vahel.

Tänname eestirootslaste kultuuriühingut SOV Rootsis lahke vastuvõtu ja huvitava arutelu korraldamise eest!

Torskhantering på Odensholm

Valter Erkas berättar på en inspelning som gjordes 1986–87. Nedskrivet av Saga Adolfsson.

Jag ska tala lite om när torsksaltning och när torsken skulle föras iväg och säljas. Torskarna var insaltade i tunnor och nu skulle tunnorna göras färdiga, för nu förestod en resa till Hapsal eller Baltischport eller till och med till Reval. Först skulle tunnorna göras i ordning och köras ner till hamnen.

Var det en höstresa, då var det mycket på gång. Inträffade det mitt i sommaren så var det ju lite mindre. En tio tunnor kunde man räkna med om det var sommar, på hösten var det mera åt gången. Jag kommer ännu ihåg hur det såg ut inne i fiskhuset, saltlaken rann över golvet. Tunnorna sågs över, de skulle läggas fulla, det fick inte vara för lite och det fick ju inte vara härsket utan det skulle vara färskt och fint. Gud nåde den som kom med sur torsk... det var nog första och sista gången som han lämnade fisk. I alla fall så lades torsken i tunnan och saltlaken skulle täcka uppå. Botten skulle vara passande, allt skulle stämma botten

hade skåror – ”kritse” som de sa. De hade ett enkom verktyg som de skar skåror med och sen var det den där bandhaken. När man skulle passa in locket så klev mannen upp på tunnan, satte axlarna under inbertaket och klämde till så saltlaken sprutade över golvet. Allt skulle vara lagom, locket fick ju inte vara för stort för då fick man inte tunnan tät, då gick inte spjälorna ihop. Så tog han ”opa-gjorda” det översta tunnbandet och spände det och sedan gick yxan eller hammaren på tunnbandet.

Nå sen skulle fisktunnorna köras ner till hamnen, det blev ofta kvinnfolkets göra att köra ner dem. Mer än två tunnor åt gången drog inte hästen. Det var ju kanske inte så bra vägar, men inte så dåliga heller. De där vagnarna, det var ju ofta med träaxel, det var järnskodda hjul, men det var inga järnaxlar utan vanliga träaxlar. På med tunnorna – de skulle ju rullas på, de var så pass tunga att man inte orkade lyfta dem utan måste

rulla dem. Ta ner dem från vagnen gick nog, var man lite kunnig så klarade kvinnfolket det, men man fick vara försiktig när man tog ner så inte tunnan föll sönder. Det vore ju förskräckligt.

Man hade kanske en vecka eller två på sig att köra ner fisktunnorna till hamnen innan det blev dags för resan. Där lades tunnorna i rad och därifrån rullades de i båten från bryggan. Ja, det var nog inte så lätt alla gånger, men det gick i alla fall. Jag var med en gång, minns jag, på hösten då vi var till Hapsal, vi hade både torsk och strömming då. Det blåste, det var rätt frisk sydost vind när vi gick. I hamninloppet yrde skummet bara tills vi kom uppåt... och det blev lite lä. Jag minns inte vad vi fick, om det var tio kronor tunnan för torsken och tio kronor var ju en hel del pengar. Men så låg det ju mycket möda bakom också.

*EFA (Estlands filmarkiv 0-130639)
Torskfiskebåt vid Mäjaks broe 1937*

Tursasoolamine Osmussaarel

Valter Erkase jutustus 1986.–1987. aastal tehtud salvestusel. Üles tähendanud Saga Adolfsson

Räägin natuke tursasoolamisest ja müügile viimisest. Tursad olid soolatud tünnidesse ja nüüd tuli tünnid valmis seada, sest ees seisis sõit Haapsallu või Paldiskisse või koguni Tallinnasse. Kõigepealt tuli tünnid korra teha ja viia alla sadamasse.

Kui sõit toimus sügisel, oli tegemist palju, kui keset suve, siis muidugi veidi vähem. Suvel tuli arvestada kümne tünniga, sügisel enamaga. Mul on veel meeles, kuidas kalamaja seestpoolt välja nägi, soolvesi voolas mööda põrandat laiali. Tünnid vaadati üle, need tuli täis panna, ei tohtinud olla liiga vähe ega olla kopitanud, vaid pidi olema värske ja kena. Hoidku Jumal, kes tuli hapuksläinud tursaga... Siis oli küll esimene ja viimane kord kala anda. Igatahes pandi tursk tünni ja peale pidi minema soolvesi. Põhi pidi sobima, kõik pidi klappima, põhjadel olid sälgud – „kritse“, nagu nad ütlesid. Nad lõikasid need sälgud ühe erilise tööriistaga ja siis oli see vitsahammas. Kaant peale sobitades roniti tünni peale, pandi õlad vastu lage ja pressiti nii, et soolvesi pritsis üle põranda. Kõike pidi olema parasjagu, kaas ei tohtinud olla liiga suur, sest siis ei saanud tünni tihedaks, siis ei läinud lauad kokku. Siis võttis ta „opa-gjorda“, ülemise tünnivitsa ja pingutas seda ja siis löödi kirves või haamer tünnivitsale.

Seejärel tuli kalatünnid sadamasse viia, nende sinna viimine oli enamasti naiste töö. Üle kahe tünni korraga hobune ei vedanud. Teed ei olnud just kõige paremad,

kuid ka kehvad mitte. Vankrid olid enamasti ju puuteljega, rattad olid rautatud, kuid rauast telgi ei olnud, vaid olid tavalised, puust. Tünnid peale – need tuli ju peale veeretada, nad olid nii rasked, et neid ei suudetud tõsta, vaid tuli veeretada. Vankrilt maha võtta polnud midagi, kui vähegi osati, said naisterahvad sellega hakkama, kuid mahavõtmisel tuli olla ettevaatlik, et tünn katki ei kukuks. See oleks ju olnud kohutav.

Kalatünnide sadamasse viimiseks oli aega nädal või kaks. Seal pandi tünnid ritta ja veeretati sillalt paati. See polnud alati just kõige lihtsam, kuid igatahes saadi hakkama. Mäletan, et olin ükskord nendega kaasas, sügisel, kui läksime Haapsallu, siis oli meil nii turska kui räime. Puhus kõvasti, oli tugev kagutuul, kui asusime teele. Sadamasuus ulus vaid vaht, kuni me jõudsime üles... Ja siis olime tuulevarjus. Ei mäleta, mis me saime, oli see kümme krooni tursatünn ja kümme krooni oli ju päris palju. Kuid selle taga oli ka palju tööd ja vaeva.

*Kalarookimine
Marksal*

*Foto: Eesti Rahva
Muuseum*

Tursakuivatamine Alfred Brusi juures

Utställning av Aibotapeten nummer två

Ingegerd Lindström

Lördagen den 16 oktober var det vernissage av Aibotapeten 2 på Estniska Huset i Stockholm. Vernissagen var endast för speciellt inbjudna gäster som bl.a. var företrädare för hembygdsföreningarna, f.d. svenska ambassadören i Tallinn Mikael Eriksson, Ülo Kalm, Anu Raagmaa och Ene Smöslova från Aibolands museum, Göran Hoppe som skrivit texterna till den estniska tapeten med flera.

Upprinnelsen för arbete med Aibotapeten 2 var en motion som Merike Wulff hade skickat in till SOV Sveriges årsmöte år 2017. Hon presenterade sin idé på mötet och föreslog att man skulle fortsätta historien från den Aibotapet som finns på museet i Hapsal och som berättar om svenskarnas historia i Estland. Vad hände sedan? Vad hände i Estland efter att Sovjetunionen ockuperat landet och vad hände med de estlandssvenskar som flydde till Sverige? Idén fick gensvar på mötet och man beslöt att gå vidare med hennes idé.

Ett upprop i Kustbon och även i andra hembygdsföreningars tidningar gav resultat. Det fanns intresserade brodöser! Nästa steg blev att intressera Aibolands museum och torsdagstanterna för projektet. Det första planeringsmötet mellan brodöserna från Sverige och de från Estland hölls den 5 augusti 2017 på Aibolands museum. Då beslöt man att göra två tapeter, en i Sverige och en i Estland. Man diskuterade utformningen av de båda tapeterna och vilka berättelser som skulle tas med. Klart var att man skulle starta berättelsen år 1944 då

den första tapeten slutar. Museets torsdagstanter skulle brodera historien om vad som hände efter att landet ockuperats av Sovjetunionen och de svenska brodöserna skulle berätta historien om vad som hände de estlandssvenskar som lyckades fly till Sverige. Med tapeterna ville man även lyfta fram den estlandssvenska språkminoriteten som finns både i Sverige och Estland. Det blev många förslag och första mötet drog ut på tiden.

Men så småningom hade man idén klar över hur tapeterna skulle se ut och i slutet av mars 2018 började Jorma Friberg rita de första motiven. Han är den som ritat alla motiv på båda tapeterna.

I Estland har Ene Smöslova, Aili Umda, Inga Nylander, Rüüd Kamarik och Sirje Johannes broderat med hjälp ibland av Anu Mätlik, Silvi-Astrid Mickelin, Aino Sillamägi, Dolly Karlsson och Sigrid Tarkmeel.

I Sverige har Merike Wulff, Maria Gilbert, Linnéa Granberg Sönnert, Gunvor Strömbom, Liliane Bruce, Birgitta Grenfeldt, Birgit Kvist och Liselott Grenfeldt broderat. Birgit Brunberg och Linnéa Granberg Sönnert var de som sydde hålsömmen runt den fem meter långa tapeten.

Under de här åren har det också blivit en del resor för de olika broderiteamen fram och tillbaka mellan Sverige och Estland. Men nu är de båda Aibotapeterna äntligen klara och är också två riktiga mästerverk! Tillsammans med den första Aibotapeten kommer de att visa en intressant historia om estlandssvenskarnas liv både före och efter andra världskriget.

Fiskekolchoser bildades. Ingen fick fiska privat. Till höger i bild syns Alma Smöslova i sin rupa som hon åkte med över Hapsalviken till arbetet på sjukhuset.

Foto: Ingegerd Lindström

Näitus: Rannavaip-2

Ingegerd Lindström

Laupäeval, 16. oktoobril tutvustati Stockholmi Eesti Majas Rannavaipa-2. Üritus oli mõeldud vaid kutsutud külalistele, kelle hulgas olid muuhulgas kodukandiühingute esindajad, endine Rootsi suursaadik Eestis Mikael Eriksson, Ülo Kalm, Anu Raagmaa ja Ene Smöslova Rannarootsi muuseumist, Göran Hoppe, kes kirjutab Eestipoolse vaiba tekstid, jt.

Töö Rannavaip-2-ga sai alguse ettepanekust, mille Merike Wulff oli saatnud 2017. aastal SOV Rootsi aastakoosolekule. Koosolekul tutvustas ta oma mõtet lähemalt ja tegi ettepaneku jätkata Haapsalus muuseumis asuval Rannavaibal esitatud lugu. Mis sai edasi? Mis toimus Eestis pärast Nõukogude okupatsiooni algust ja mis sai Rootsi põgenenud eestirootslastest? Idee leidis koosolekul vastukaja ja tema mõttega otsustati edasi minna.

Kustbonis ja ka teistes kodukandilehtedes avaldatud üleskutse andis tulemusi. Huvitatud tikkijaid leidis! Järgmiseks sammuks oli panna projektist huvituma Rannarootsi muuseum ja neljapäevamemmed. Esimene töökoosolek Rootsi ja Eesti tikkijate vahel toimus 5. augustil 2017 Rannarootsi muuseumis. Siis otsustati valmistada kaks vaipa, üks Rootsis ja üks Eestis. Arutati vaipade kujunduse ja sissevõetavate lugude üle. Selge oli see, et lugu peaks algama aastaga 1944, mil eelmise vaiba lugu lõpeb. Muuseumi neljapäevamemmed pidid tikkima loo sellest, mis toimus pärast Nõukogude okupatsiooni algust, ja Rootsi tikkijad sellest, mis sai Rootsi põgenenud eestirootslastest. Vaipadega sooviti esile tõsta ka Rootsis ja Eestis asuvat eestirootsi keelelist vähemust. Ettepanekuid tuli palju ja esimene koosolek venis pikale.

Ajapikku saadi siiski selgeks, kuidas vaibad välja peaks nägema ning 2018. aasta märtsi lõpus hakkas Jorma Friberg esimesi motiive joonistama. Tema lõi ka kõik mõlema vaiba motiivid.

Eestis olid tikkijateks Ene Smöslova, Aili Umda, Inga Nylander, Rüüd Kamarik ja Sirje Johannes, kellele olid abiks Anu Mätlik, Silvi-Astrid Mickelin, Aino Sillamägi, Dolly Karlsson ja Sigrid Tarkmeel.

Rootsis tikkisid vaipa Merike Wulff, Maria Gilbert, Linnéa Granberg Sönnert, Gunvor Strömbom, Liliane Bruce, Birgitta Grenfeldt, Birgit Kvist ja Liselott Grenfeldt. Viie meetri pikkuse vaiba ümber paikneva pilutehnikas ääre õmblesid Birgit Brunberg ja Linnéa Granberg Sönnert.

Nende aastate jooksul sõitsid erinevad tikkijate naiskonnad ka omajagu Rootsi ja Eesti vahet. Kuid nüüd on mõlemad Rannavaibad lõpuks valmis ja mõlemad on ka tõelised meistriteosed! Koos esimese Rannavaibaga kajastavad nad eestirootslaste huvitavat ajalugu nii enne kui pärast Teist maailmasõda.

Foto: Ingegerd Lindström

Tagasitulek. Eestis otsustati varad nende endistele omanikele tagastada. Paljud on ehitanud oma maadele uued majad ja viibivad seal tihti.

Eestirootslaste seas oli tublisid sportlasi. Edvin Vesterby võitis 1956. aastal Melbourne'i olümpial maadluse hõbe-medali. Tõstja Sven Borrman esindas Rootsit 1960. aastal Rooma olümpial ja jõudis 16. kohale. 1960–1962 ja 1967 võitis Sven Rootsi meistrivõistluste kuldmedali.

Militären planerar ett nytt antennsystem på Odensholm för bevakning av Östersjön

Lotta Odmar och Saga Adolfsson

Det pågår nu ett miljökonsekvensbedömningsprogram (MKB) om detta.

Odensholms byalag äger Erkas tomten i *Bien* på Odensholm där vi planerar att bygga en hembygdsgränd. Nuckö kommuns detaljplanering (2016) av det gamla byområdet (*Bien*) hade som syfte att ge de bofasta på ön möjlighet att bygga en ny modern bostad och att erbjuda Odensholms byalag en tomt för att bygga en hembygdsgränd.

Det vi nu fått veta om militärens planer på ett nytt antennsystem på Odensholm är ganska omfattande för ön och för miljön där. Odensholms landskapsreservat har som syfte att skydda öns unika geologiska värden, växtvärlden samt häcknings- och rastplatser för fåglar. En landskapsskyddsplan finns för att skydda och förvalta naturen på ön och det kulturhistoriska arvet. Tillsammans med kusthavet kring ön tillhör ön Növa-Osmussaars naturskyddsområde.

Såren från andra världskriget har under årens lopp läkts och djur och natur har återhämtat sig så bra det går. Vi är intresserade av att miljön i Odensholms landskapsreservat kan fortsätta att vara skyddad. Vi har inget emot att det till exempel kan bli en bättre lösning med kraftförsörjningen till radarn än vad det är nu. Det är bra med vind- och solkraft för miljön.

Militären planerar att: ta fram en ny kraftförsörjning till sina planerade anläggningar, lägga en kabel från hamnen till radarn,

bygga ett par nya byggnader och ett elverk i *Bien*, uppföra två mindre vindkraftverk och en solpanelsanläggning i anslutning till Odensholms byalags tomt i *Bien*, uppföra två höga antenner mot havet (26 resp 15 meter) på *Kråklundsbackan*, bygga ett system bestående av 4 st mindre antenner (4,6 m höga) sydost om *Lihlhamne*. I ett stort område runt antennerna ska de ta ner alla träd som överstiger 4 meter. En byggnad ska uppföras öster om *Lihlhamne* och de planerar en delvis ny vägsträcka.

Odensholms byalag bevakar detta och vi har lämnat frågor och synpunkter till berörd myndighet i mars 2021 som bl.a. handlar om: *vilka regler gäller för vindkraftverk nära bebyggelse? Antennsystemen innebär ett stort ingrepp i miljön, de är en fara för migrerande fåglar och avverkningen av träd kan bli omfattande. Återställning av landskapet? Vilka regler gäller inom ett landskapsskyddsområde?*

Här är en sammanfattning av svaren vi fick i april: *– de har uppmärksammat våra frågor och kommentarer.....Det finns inga fasta avstånd för vindkraftverk från bostadshus, men begränsningar av bullernivån finns. Möjligheten att flytta vindkraftverken utanför *Bien* kan övervägas... Det nuvarande diesellaggregatet kommer att vara kvar... En ornitolog är involverad i MKB-expertgruppen för att bedöma effekterna på fåglar, inklusive migration. Om nödvändigt kommer ornitologen ha förslag för att mildra effekterna... Skyddsreglerna för landskapsskyddsområdet innebär inga direkta begränsningar för avverkning i antennområdet... Bevaringsvärdena (inkl. djur-, fågel- och växtarter) står i fokus för MKB. Vid planeringen av aktiviteter har anläggningarnas placering fastställts i samarbete med*

Nästa gång vi kan lämna synpunkter är när själva rapporten är klar, i november 2021. Men det handlar om försvaret och därför kan man antagligen inte göra något åt detta ändå.

Men vad vi vet så är i alla fall inget beslutat än.

Vacker natur på Odensholm

Foto: Ingegerd Lindström

Hur bemöter man som förening en pandemi?

Lena Weesar

Vem kunde förutse eller tro att vi skulle drabbas med sådan kraft av en global pandemi som vi gjort under det senaste året? Vardagen förändrades radikalt, invanda rutiner fick läggas om liksom det estlandssvenska föreningslivet i Sverige med alla möten och planerade medlemsaktiviteter. Frågan blev: ska vi lägga vårt arbete på parlåga och vänta ut pandemin eller kan vi hitta nya sätt att arbeta?

Estlandssvenskarnas kulturförening SOV i Sverige, med kansli i Stockholm, valde det senare. Nästa fråga blev följaktligen: hur fortsätter vi vårt arbete utan fysiska möten?

En stor utmaning eftersom SOV Sveriges verksamhet till stor del just bygger på möten, att träffas i levande livet, men inte en omöjlig uppgift att lösa i dagens digitala värld.

Hur man gjorde? Jo, så här:

Alla möten hölls digitalt. Kontakten med medlemmarna utökades, förutom genom SOVs nyhetsbrev också på sociala medier. På SOVs Facebook-sida postades fler inlägg per vecka än tidigare, ett Instagram-konto öppnades i samma syfte liksom en YouTube-kanal där inspelade föreläsningar som getts via Zoom lades ut tillsammans med äldre inspelningar.

SOV Sverige arrangerar regelbundet föreläsningar på estlandssvenska teman och med benägen hjälp kunde de nu ges digitalt och på samma gång också nå fler – och dessutom spelas in för eftervärlden.

Ett resultat av pandemin som blivit till ett stort plus för SOV Sverige som förening.

SOVs Arkivgrupp som har Öppet hus på onsdagar för medlemmar och alla intresserade av estlandssvenskarna, fick naturligtvis hålla stängt under pandemin, men registrering av dokument, fotografier och föremål/textilier som är en del av arkivgruppens arbete, fortsatte på hemmabasis. Den 29 september, då de allmänna pandemirestriktionerna hävdades i Sverige, träffades arkivgruppen efter ett uppehåll på över ett år och håller nu Öppet hus varje onsdag igen.

SOVs Släktforskargrupp startades under pandemiåret och har gjort ett gigantiskt arbete, på distans, med att sammanställa en släktforskardatabas för estlandssvenskarna. I skrivande stund innehåller den fler än 54 000 individer. Den äldsta namngivna personen i databasen är vävaren Olov Olovsson född 1644 som dog i byn Tompo på Ormsö 1722. För alla intresserade av släktforskning och sina estlandssvenska rötter ger databasen ovärderlig hjälp och information. I december kommer den att lanseras och bli publik.

Under pandemin kunde man träffas utomhus och under Stockholms bokhelg i augusti i år deltog SOV Sverige med bokbord där böcker om estlandssvenskarna fanns till försäljning. Man bjöd också på föreläsningar – idrotts-historiker Isak Lidström berättade om det runska brännbollsspelet

mjul, Sirle Sööt, ordförande i Sverigeesternas Riksförbund REL, Stockholm, presenterade Aho Rebas bok ”Esterna i Västra Sverige 1945–2020”, boken finns både på svenska och estniska, och Jörgen Hedman, adjunkt i historia, höll en föreläsning om sina böcker om Gammalsvenskby under rubriken ”Terror i Gammalsvenskby”.

Trots pandemin och fysisk isolering på grund av covid-19 fortgick föreningsarbetet för estlandssvenskarna med full kraft av Estlandssvenskarnas kulturförening SOV i Stockholm. Vi hoppas nu att pandemin har gått mot sitt slut – och det för gott!

SOV Sverige på Facebook: facebook.com/estlandssvenskarnasov

på Instagram: instagram.com/estlandssvenskarna

på YouTube: youtube.com – estlandssvenskarna sov

SOVs Släktforskardatabas på nätet lanseras i december – för uppdateringar se: estlandssvenskarna.org

Intresserade besökare i samtal vid Estlandssvenskarna SOVs bokbord.

Foto: Lena Weesar

Kuidas ühinguna pandeemia ajal hakkama saada?

Lena Weesar

Kes võis ette näha või arvata, et globaalne pandeemia tabab meid sellise jõuga? Igapäevaelu muutus radikaalselt, harjumuspäraseks tegevused tuli korraldada ümber, nagu ka eestirootslaste seltsielu koos kõigi koosolekute ja kavandatud üritustega. Pidime endalt küsima, kas paneme tegevuse pausile ja ootame pandeemia lõppu või leiame uued tööviisid?

Eestirootslaste Kultuuriühing SOV kantseleiga Stockholmis valis viimase variandi. Sellest kasvas välja ka järgmine küsimus: kuidas jätkata tegevust ilma füüsiliste kokkusaamisteta?

Kuna SOV Rootsi tegevus baseerub suuresti just kokkusaamistel, päriselus kohtumistel, oli tegemist tõsise väljakutsega. Tänapäeva digitaalmaailma tingimustes on see siiski lahendatav.

Kuidas seda tehti?

Kõik koosolekud toimusid digitaalsel kujul. Kontakt liikmetega tihenes, lisaks SOV uudiskirjale ka sotsiaalmeedia kaudu. SOV Facebooki lehel ilmus nädala kohta rohkem postitusi kui varem. Samal eesmärgil avati Instagrami konto, samuti YouTube'i kanal, kuhu koos vanemate salvestistega laeti üles Zoomis toimunud ettekanded.

SOV Rootsi korraldab regulaarselt eestirootsi-teemalisi loenguid, ning heatahtlike abiliste toel võis neid nüüd pidada digitaalselt ja ühtlasi ka laiemale publikule – ja lisaks sellele ka tuleviku tarbeks salvestada. See pandeemia tule-

mus oli SOV Rootsile kui ühingule suureks kasuks.

SOV arhiivitoimkond, mis peab kolmapäeviti ühingu liikmetele ja kõikidele eestirootslastest huvitatutele avatud uste päeva, pandeemia ajal loomulikult ei tegutsenud, kuid dokumentide, fotode ja esemete/tekstiilide registreerimine, mis on osa arhiivitoimkonna tööst, jätkus kodudes. 29. septembril, kui üldised pandeemiapiirangud Rootsis lõpetati, sai arhiivitoimkond pärast enam kui aasta pikkust pausi taas kokku ja kolmapäeviti toimub taas ka avatud uste päev.

Pandeemia-aastal alustas tegevust SOV genealoogiatoimkond, mis tegi kaugtöö korras ära tohutu töö, luues eestirootslaste geneoloogilise andmebaasi. Nende ridade kirjutamise ajal kuulub sinna enam kui 54 000 inimest. Vanim andmebaasi kantud inimene on 1644. aastal sündinud ja 1722. aastal Vormsil Tompo külas surnud kangur Olov Olovsson. Andmebaas annab kõigile suguvõsaurimisest ja oma eestirootsi juurtest huvitatutele hindamatut abi ja teavet. Andmebaas muudetakse avalikuks detsembris.

Pandeemia ajal võis kokku saada väljas ja SOV Rootsi osales augustis toimunud Stockholm Raamatupäevadel oma raamatulehtiga, kust võis hankida eestirootslaste alast kirjandust. Korraldati ka loenguid – spordiajaloolane Isak Lidström kõneles Ruhnu pallimängust mjul, Rootsi Eestlaste Liidu esimees Sirle Sööt tutvustas Aho Rebase raamatut „Eestlased Lääne-Rootsis 1945–2020” (raamat on nii rootsi kui eesti keeles) ning ajaloolane Jörgen Hedman pidas oma Gammalsvenskby-teemaliste raamatute kohta ettekande „Terror Gammalsvenskby”.

Vaatamata pandeemiale ja füüsilisele isolatsioonile jätkus eestirootslaste seltsielu täie hooga. Loodame nüüd, et pandeemia on lõppenud – ja seda igaveseks!

SOV Rootsi Facebookis: [facebook.com/estlandssvenskarnasov](https://www.facebook.com/estlandssvenskarnasov)

Instagram: [instagram.com/estlandssvenskarna/](https://www.instagram.com/estlandssvenskarna/)

YouTube: [youtube.com – estlandssvenskarna sov](https://www.youtube.com/estlandssvenskarna_sov)

SOV geneoloogiline andmebaas internetis avatakse detsembris – jooksev info vt.: [estlandssvenskarna.org](https://www.estlandssvenskarna.org)

Spordiajaloolane Isak Lidström kõneleb Ruhnu pallimängust mjul

Foto: Lena Weesar

Måndagsrörelsen – Möte på Norrmalmstorg, Stockholm, den 16 september

Lena Weesar

Varje måndag kl 12.00 under åren 1990–91 mötte tusentals människor upp på Norrmalmstorg i Stockholm för att visa sin solidaritet med de baltiska folkens frigörelse från Sovjetunionen. Den 16 september uppmärksammandes detta i och med att det i år är 30 år sedan Estland, Lettland och Litauen återtog sin självständighet. Evenemanget gick under namnet ”Reconstruction of the Monday’s Meeting” med prominenta gäster från de tre baltiska staterna – samtliga parlaments talmän deltog: Jüri Ratas, Estland, Ināra Mūrniece, Lettland

och Viktorija Čmilytė-Nielsen, Litauen, liksom talmannen i Sveriges riksdag Andreas Norlén.

Ett seminarium om relationerna mellan Sverige och Baltikum hölls samma dag i riksdagshuset i Stockholm då man dels gjorde en tillbakablick på händelserna i samband med frigörelsen från Sovjetunionen, dels diskuterade framtida utmaningar. Seminariet, som gavs på engelska, kan ses på via Sveriges riksdags webb-tv: <https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/seminarium/seminarium->

om-relationerna-mellan-sverige-och_H9C420210916sel

Måndagsrörelsen samlade till totalt 79 offentliga opinionsmöten på Norrmalmstorg från mars 1990 till september 1991. Initiativtagare var de moderata riksdagsledamöterna Gunnar Hökmark och Peeter Luksep samt Håkan Holmberg, journalist och folkpartistisk politiker, och journalisten/författaren Andres Küng, också han politiskt engagerad i folkpartiet. Måndagsrörelsen spreds sig och som mest hölls veckovisa möten i 50 städer runt om i Sverige.

Foto: Lena Weesar

Estlandssvenskarnas kulturförening SOV på Norrmalmstorg, Stockholm, den 16 september 2021. Från vänster: Anna Greta Ter-Borch (Runö), John-Evert Hamberg (Ormsö), Margareta Hammerman (Ormsö), Tage Hammerman (Ormsö), Monica Ahlström (Ormsö), Lars Rönnberg (Ormsö).

Gunnar Hökmark, en av initiativtagarna till Måndagsrörelsen, inledningstalade den 16 september.

Esmaspäevaliikumine – miiting Norrmalmi turul Stockholmis 16. septembril

Lena Weesar

1990.–1991. aastal kogunesid tuhanded inimesed igal esmaspäeval kell 12 Stockholmi Norrmalmi turule, et avaldada oma solidaarsust Balti riikide vabanemisele Nõukogude Liidu alt. Eesti, Läti ja Leedu taasiseseisvumise 30. aastapäeva puhul meenutati seda 16. septembril toimunud mälestusüritusega. Üritus kandis nime „Reconstruction of the Monday’s Meeting” ja sellel osales prominentseid külalisi kolmest Balti riigist – kõikide parlamentide esimehed: Jüri Ratas (Eesti), Ināra Mūrniece (Läti) ja Viktorija Čmilytė-Nielsen (Leedu), samuti Rootsi Riigipäeva esimees Andreas Norlén.

Samal päeval toimus Stockholmi Riigipäevahoones seminar Rootsi ja Baltikumi suhetest, millel heideti pilk vabanemisega seotud sündmustele ja arutati tuleviku väljakutseid. Inglise keeles toimunud seminar on järelvaadatav Rootsi Riigipäeva veebi-tv-s: https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/seminarium/seminarium-om-relationsnerna-mellan-sverige-och_H9C-420210916se1

Esmaspäevaliikumise ajal toimus 1990. aasta märtsist 1991. aasta septembrini Norrmalmi turul kokku 79 avalikku miitingut. Liikumise algatajateks olid

Riigipäeva moderaatidest liikmed Gunnar Hökmark ja Peeter Luksep, ajakirjanik ja Rootsi Rahvapartei poliitik Håkan Holmberg ning samuti Rahvaparteiga seotud ajakirjanik ja publitsist Andres Küng. Esmaspäevaliikumine laienes ja selle hiilgeajal toimus üle Rootsi iganädalasi miitinguid 50 linnas.

Rootsi Riigipäeva esimees Andreas Norlén (paremal) ja Eesti suursaadik Rootsis Margus Kolga (vasakul)

Riigikogu esimees Jüri Ratas

Elever från Emmaste i dagösvenskars spår

Merje Kikas

Emmaste grundskola är en byskola med 83 elever på södra Dagö. I fjol fyllde skolan aktningssäva hundra år. Vi håller till i före detta Emmaste herrgård, som genom tiderna har anpassats efter skolans behov genom utbyggnader. Möjligheter till idrottande och utomhusundervisning finns i den före detta herrgårdens park som omger skolan.

Emmaste grundskola är speciell, för här kan man läsa svenska som C-språk från årskurs fem. Språkundervisningen började vi med hösten 2019. Egentligen kan man säga att vi för två år sedan återuppväckte svenskundervisningen, för det språket lärdes ut på vår skola även på 1990-talet.

Varje gång det ska studeras något nytt uppstår oundvikligen frågan vad det ska vara bra för. Klassrumsundervisning i svenska två dagar i veckan ger inte eleven ett uttömmande svar på frågan varför. Språkstudier måste knytas samman med verkligheten och man måste komma i kontakt med den kulturella sfär som språkets talare hör till. Vi började på vår egen ö och begav oss den 9 juni ut med våra femmor och sexor på äventyr i dagösvenskarnas fotspår. Spår av de svenskar som en gång bott på ön hittade vi på andra sidan av ön – i Röicks och Kärrdal. Här besökte vi ställen som varit viktiga för de dagösvenskar som bott i trakten, såsom Röicks kyrka, Röicks prästgård och Korsberget. Om Röicks kyrka och den historia som förknippas med svenskarna fick vi lära oss av Naima Kukkur, som har dagösvenska förfäder.

För ganska många av eleverna var det första gången de var i denna kyrka, och de var förvånade över att det en gång i tiden i Röicks bodde så många svenskar och att så få i byn var ester. Vi är ju så vana att se på Dagö som just esternas ursprungliga hem. I Röicks kyrka hölls det gudstjänster på svenska och här tjänstgjorde en präst som var svensk. Naima berättade även för oss, att dagösvenskarna i Röicks var befriade från livegenskap, men att deras liv inte var lätt, eftersom de måste stå upp för sina rättigheter och kämpa mot godsägarna. Eleverna fick också lära sig att en godsherre även kunde vara snäll mot bönderna. Till exempel lät en godsherre sätta upp en minnestavla på kyrkväggen med namnen på de bönder som byggt kyrkan. Det var en stor ära.

I Röicks prästgård, som ligger ett stycke bort från stora vägen, och som alla nu besökte för första gången, blev vi visade runt av scenografen Maret Kukkur. I prästgården fanns spår från olika tidsåldrar, det var som att promenera genom historien. Själva huset byggdes 1775, och där har 22 av Röicks präster bott. Vid vårt besök höll just sommarutställningen *Legend* på att bli färdig. Den handlar om dagösvenskarnas sorgliga öde 1781. Vi fick lära oss, att nästan 1 000 dagösvenskar den 20 augusti 1781 började på en svår resa. I sin kamp för rättigheter hade dagösvenskarna gjort sig besvärliga för baron von Ungern-Sternberg och blev förflyttade till ukrainska områden vid Svarta havet. Med elev-

erna besökte vi även Korsberget — platsen, där Röicks-prästen K. Forsmann höll en sista gudstjänst för utvandrarerna. Även en annan välkänd historia är förknippad med Korsberget. Två bröllopsföljen, det ena från Kärrdal och det andra från Röicks, möttes uppe på Korsberget. Ingetdera ville lämna företräde. Vid sammandrabbningen omkom bruden i det ena brudparet och brudgummen i det andra. Mannen och kvinnan som överlevde gifte sig med varandra. Numera kan man till åminnelse av denna tilldragelse och för att få sina önskningar uppfyllda resa ett kors på Korsberget av material från naturen. Det var många av våra elever som hann resa egna kors där i skogen, och vi hoppas att deras önskningar går i uppfyllelse.

Vår äventyrliga dag avslutade vi med att söka spår efter svenskar tillsammans med museiarbetaren Helgi Pöllo i Kärrdal på museet, i dess omgivning och på begravningsplatsen. Eleverna fick lära sig att namnet Röicks (*estn. Reigi*) kommer från det svenska ordet *rök*. I närheten av museet och på begravningsplatsen hittade vi och Helgi Pöllo minnesvårdar och gravkors som hade text på svenska eller rests över svenskar.

Dagen var lång, men eleverna tyckte att den var kul och lärorik. Vi förstår nu att vår hemö Dagös historia och kultur är tätt förknippad med de svenskar som en gång bodde på ön. Och fastän vi i dag inte längre kan höra dagösvenska talas och de som ser sig som ättlingar till dagösvenskarna bara blir

färre, så har Dagö en gång i tiden ändå varit denna folkspillras hem. Dagösvenskarna utgör en liten del av vårt kulturarv. Studieresan i dagösvenskarnas spår gav eleverna motivation att lära sig svenska.

Elever och personal på skolan i Emmaste vill tacka Estlands-svenskarnas Kulturförvaltning så mycket för att ni gett ekonomiskt stöd till studieresan. Stort tack till Naima och Maret Kukkur och Helgi Põllo för att ni presenterade dagösvenskarnas historia och kultur för oss.

*Reigi kiriku juures
Vid Reigi kyrka*

*Riste tegemas Hiiumaa
Ristimäel
Tillverkning av kors på
Korsberget på Dagö*

Foto: Tiina Koit

Emmaste kooli õpilased hiiurootslaste radadel

Merje Kikas

Emmaste Põhikool on 83 õpilasega maakool Hiiumaa lõunaosas. Möödunud aastal tähistas kool auväärset sajandat sünnipäeva. Asume endises Emmaste mõisahoones, mis on aegade jooksul juurdeehitustega kooli vajadustele kohandatud. Sportimise ja õuesõppimise võimalusi pakub kooli ümbritsev endine mõisapark.

Emmaste Põhikool on eriline, sest meil saab alates viiendast klassist õppida C-keelena rootsi keelt. Keeleõppega alustasime 2019. aasta sügisel. Tegelikult võib öelda, et kaks aastat tagasi taaselustasime rootsi keele õppe, sest seda keelt on meie koolis õpetatud ka 1990. aastatel.

Iga uue asja õppimise juures tekib paratamatult küsimus, miks on seda tarvis. Rootsi keele õppimine kahel päeval nädalas klassiruumis ei anna õpilase jaoks ammendavat vastust küsimusele miks. Keeleõpe on vaja siduda päriseluga ja kohtu-

da seda keelt kõnelevate inimeste kultuuriruumiga. Meie alustasime oma saarest ja seiklesime 5.–6. klassi õpilastega 9. juunil hiiurootslaste radadel. Kunagi saarel elanud rootslaste jälgi leidsime saare teisest otsast – Reigist ja Kärddlast. Külastasime siinkandis elanud hiiurootslaste jaoks olulisi paiku – Reigi kirikut, Reigi pastoraati ja Ristimäge. Reigi kirikut ja rootslastega seotud ajalugu tutvustas meile hiiurootslaste järeltulija Naima Kukkur. Pärts mitmed õpilased olid selles kirikus esimest korda ja neid pani imestama, et Reigis elas kunagi nii palju rootslasi ja nende seas väga vähe eestlasi. Oleme ju harjunud Hiiumaad ikka eestlaste pärusmaaks pidama. Reigi kirikus peeti jumalateenistusi rootsi keeles ja siin tegutses rootslasest kirikuõpetaja. Naima rääkis meile ka sellest, et pärisorjusest vabade hiiurootslaste elu Reigis polnud kerge, sest neil tuli oma õiguste eest seista ja mõisnikega võidelda. Õpilastele

jäi meelde see, et mõisahärra võis olla talupoegade vastu ka sõbralik. Näiteks lasi mõisnik kiriku seinale paigaldada mälestustahvli talupoegade kirikuehitajate nimedega. See oli suur au.

Reigi pastoraati, mis asub suu- rest teest pisut eemal ja kus me kõik esimest korda olime, tutvustas meile teatrikunstnik Maret Kukkur. Pastoraadis oli näha märke erinevatest ajastutest, see oli nagu jalutuskäik läbi ajaloo. Hoone ise on ehitatud 1775. aastal ja seal on elanud 22 Reigi kirikuõpetajat. Meie külastuse ajal oli just valmimas suvine näitus „Legend”, mis tutvustab hiiurootslaste kurba saatust 1781. aastal. Saime teada, et 20. augustil 1781. aastal alustasid Reigist oma rasket teekonda peaaegu 1000 hiiurootslast. Oma õiguste eest võitlevad ja parun von Ungern-Sternbergi jaoks tülikad hiiurootslased asustati ümber Musta mere äärde Ukraina

aladele. Külastasime õpilastega ka Ristimäge. Kohta, kust Reigi kirikuõpetaja K. Forsmann pidas väljarändajatele viimase jumalateenistuse. Ristimäega on seotud ka teine teada-tuntud legend. Kaks pulmaseltskonda, üks Kärldlast ja teine Reigist, kohtusid Ristimäel. Kumbki neist ei tahtnud teed anda. Kokkupõrkes said surma ühe paari pruut ja teise peigmees. Ellujäänud mees ja naine abiellusid. Tänapäeval on kombeks endiste sündmuste mälestuseks ja enda soovide täitumiseks püstitada Ristimäele looduslikest materjalidest rist. Nii mõnigi meie õpilastest jõudis oma risti metsa alla jätta. Loodame, et nende soovid lähevad täide.

Oma seiklusrikka päeva lõpetasime koos

muuseumitöötaja Helgi Põlloga Kärldlas muuseumis, selle ümbruses ja surnuaial rootslaste jälgi otsides. Õpilastele jäi meelde, et Reigi tuleb rootsikeelsest sõnast „rök” ja tähendab suitsu. Koos Helgi Põlloga leidsime muuseumi lähedalt ja Kärldla surnuaialt rootsikeelseid ja rootslastele pühendatud mälestusmärke ning hauariste.

Päev oli pikk, kuid õpilased arvasid, et tore ja õpetlik. Saime aru, et meie kodusaare – Hiiumaa aja-

lugu ja kultuur on tihedalt seotud kunagi saarel elanud rootslastega. Ja kuigi me täna enam hiiurootslaste keelt ei kuule ja neid, kes peavad ennast hiiurootslaste järeltulijateks, on aina vähem, siis on Hiiumaa ikkagi kunagi ajaloos olnud selle rahvakillu kodumaaks. Hiiurootslased on osake meie kultuuripärandist. Õppereis hiiurootslaste radadel andis õpilastele motivatsiooni rootsi keele õppimiseks.

Emmaste koolipere tänab väga Eestirootslaste Kultuuriomavalitsust, kes toetas rahaliselt õppereisi toimumist. Suur tänu Naima ja Maret Kukkurile ning Helgi Põllole meie hiiurootslaste ajaloo ja kultuuriloo tutvustamise eest.

Ristimägi Hiiumaal

Foto: Tiina Koit

Lapsed Reigi pastoraadis

Kärldlas Hiiumaa muuseumis koos Helgi Põlloga

Estlandssvensk släktdatabas

Christopher Thiele

Inför årsskiftet lanserar SOV:s släktforskargrupp en historisk databas för alla estlandssvenskar inklusive Revals svenska församling och de svenskspråkiga områdena på Dagö. Menyer och instruktioner kommer att finnas tillgängliga på både estniska och svenska, men själva datainnehållet som Orts- och personnamn kommer visas i sina estlandssvenska namnformer. Databasen som på svenska gått under arbetsnamnet ”Våra Anor” blir med sin geografiska täckning och sitt innehåll en helt unik dokumentation av Aiboland och dess folk och den första i sitt slag.

Databasen som är under uppbyggnad är strukturerad som ett modernt släktträd och innehåller

redan idag upp mot 55 000 individer och över 5000 foton. I scopet ligger information om deporterade, mobiliserade, flykten till Sverige, gravar, bomärken, kartfunktioner och mycket mer.

Det har genom åren forskats mycket på de estlandssvenska bygderna och flera eldsjälar har efterhand ställt sitt material till SOV:s förfogande. Tidigt i våras drog SOV:s nybildade släktforskargrupp igång ett stort projekt med målet att digitalisera och migrera alla data till en ny gemensam plattform för alla bygder vilket vi snart får se frukten av. Projektets medlemmar har under 2021 migrerat informationen från bygderna och börjat tvätta och komplettera uppgifterna.

I projektet har man jobbat hårt för att ge ett ansikte åt så många som möjligt från både privata och statliga fotoarkiv i Estland och Sverige. Släktforskargruppen har under det gångna året aktivt både sökt information från och bidragit med ny information till estniska Memento som sammanställer offer för förtryck eller ockupation i Estland.

Full tillgång till databasen ges till medlemmar i SOV (Estland eller Sverige) eller någon hembygdsförening inklusive Ormsös VKÜ och Svenskbyborna. Håll utkik för lanseringen på SOV:s hem- eller Facebooksida och förbered er på en fantastisk resa i tid och rum!

Exempel på en kartfunktion

SOV:s släktforskargrupp. Övre raden från vänster:

Thomas Malmström (Nargö), Monica Ahlström (Ormsö), Christopher Thiele (Ormsö), Helena Lindhe (Ormsö), Jörgen Hedman (expert Dagö, Gammalsvenskby mm).

Främre raden från vänster Susanne Strömfelt (Runö), Leif Strömfelt (Runö), Margareta Hammerman (Ormsö), Christer Svedberg (Rågöarna). I Estland vid tillfället och ej med på fotot Göte Brunberg (Rickul/Nuckö).

Foto: Lena Weesar

Eestirootslaste genealoogiline andmebaas

Christopher Thiele

Aastavahetuse eel avalikustab SOV genealoogiatoimkond ajaloolise andmebaasi, kuhu on kantud kõik eestirootslased, sealhulgas ka Tallinna rootsi kogudus ja hiiurootsi alad. Sellele menüüd ja juhised tehakse kättesaadavaks nii eesti kui rootsi keeles, andmete sisu nagu koha- ja isikunimed kuvatakse aga nende eestirootsipärasel kujul. Andmebaas, mis kannab rootsikeelset tööpealkirja „Våra Anor“ (Meie juured), on oma geograafilise ulatuse ja sisu poolest täiesti unikaalne ning omalaadsete seas esimene.

Loomisel olev andmebaas on struktureeritud tänapäevase sugupuuna ning sisaldab juba praegu

ligi 55 000 isikut ja enam kui 5000 fotot, teavet küüditatute, mobiliseeritute, Rootsi põgenenute, hauaplatside, peremärkide, kaardifunktsioonide jm. kohta.

Rannarootsi alasid on aastate jooksul põhjalikult uuritud ja mitmed entusiastid on hiljem andnud oma materjali SOV käsutusse. Varakevadel käivitas SOV vastloodud genealoogiatoimkond ulatusliku projekti eesmärgiga digiteerida ja migreerida kõik andmed kõiki rannarootsi piirkondi katvasse ühisesse platvormi, mille tulemusi me varsti ka näeme. 2021. aasta jooksul migreerisid projekti liikmed piirkondadest pärit teavet ning

hakkasid andmeid puhastama ja täiendama. Projekti käigus tehti kõvasti tööd, et tuua võimalikult palju Eesti ja Rootsi nii era- kui avalikud fotokogud avalikkuse ette. Genealoogiatoimkond otsis mõõduval aastal aktiivselt infot ka Mementost, jagades vastu oma poolset teavet.

Täieliku ligipääsu andmebaasile saavad SOV (Eesti ja Rootsi) ning kodukandiühingute, sealhulgas Vormsi Kodukandi Ühingu VKÜ ja Gammalsvenskby ühingu Svenskbyborna liikmed. Jälgige SOV kodulehte või Facebooki lehekülge ning valmistuge fantastiliseks reisiks ajas ja ruumis!

Profiil. Sundmobiliseeritu koos fragmendiga mobiliseerimisaegselt grupipildilt

Sugupuu Noarootsi kihelkonnast

Johannes Lepalaane

Linda Hellquist

Leena och Johannes Lepalaane var grannar till mina föräldrar som bodde på Smedsgården i byn Kivra i Vihterpalu. Johannes och Leena hade inga barn. På gamla gulnande fotografier som min mamma hade med sig från Estland kan man se dem arbeta med fisket eller vara med på något ”talku”. De träffades ofta och de var de enda gästerna när mina föräldrar gifte sig hastigt, innan flykten till Sverige 1944. Johannes spelade på sitt durspel, som han var mycket skicklig på och mamma och pappa dansade.

Från Marstrand kom Leena och Johannes till Väddö. Sommaren

1945 fick Leena och min mamma arbete på konservfabriken i Grisslehamn. Eftersom det var ont om bostäder bodde de på loftet ovanpå ett båthus. De stoppade hö i säckar för att ha något att ligga på. Leena hade svurit ve och förbannelses. ”Jag hade helt nya madrasser hemma i Estland”. Så småningom fick de möjlighet att köpa ett litet torp i Tomta by på Väddö. Mycket liten stuga med ett rum och kök. Senare byggde Johannes bastu och en liten stuga på gården. Johannes lagade skor åt byborna. Under ett lock på köksbordet fanns alla hans skomakarverktyg. När locket sattes

på blev det kaffe och dragspelet kom fram. Han hade en melodi till dikten och han brukade sjunga den.

På sommaren var det många besök hos Johannes och Leena. Om det inte fanns plats i stugorna så tältade man. Det var vänner från byn hemma i Estland och från Korkis. Då blev det bastu och senare kanske dragspelet kom fram. Ibland var det flera som hade med sig dragspel och det kunde bli musik långt in på kvällen. Tyvärr blev Leena sjuk i Parkinsons sjukdom och Johannes skötte om henne fram till sin död. Leena levde sina sista år på ålderdomshemmet i Älmsta. Minns Johannes och Leena med värme och glädje. Stugan finns kvar. Halvt förfallet, inbäddad i sly och gräs.

Leena ja Johannes Lepalaane olid minu vanemate naabrid (vanemad elasis Vihterpalus Kibru külas Smeds-talus). Johannesel ja Leenal lapsi ei olnud. Vanadel koltunud fotodel, mille mu ema Eestist kaasa oli toonud, näeme neid kala püüdmas või mõnel talgul. Nad käisid tihedalt läbi ja olid ainsad külalised, kui minu vanemad enne 1944. aastal Rootsi põgene-mist kiiruga abiellusid. Johannes mängis oma lõõtspilli, milles oli väga osav ning ema ja isa tantsisid.

Marstrandist saabusid Leena ja Johannes Väddöle. 1945. aasta suvel said Leena ja minu ema tööd Grisslehamni konservivabrikus. Kuna elamispenda oli vähe, elasis nad ühe paadikuuri pööningul. Magamise alla topiti kottidesse heina. Leena oli maruvihane. „Mul olid Eestis tuluuued madratsid“. Ajapiku avanes neil võimalus osta Väddöl Tomta külas väike kandikoht. Imepisike tare ühe toa ja köögiga.

Hiljem ehitas Johannes õuele sauna ja väikese maja. Johannes parandas külaelanikele kingi. Kõik tema tööriistad asusid köögilaua kaane all. Kui kaas kinni pandi, hakati kohvi jooma ja võeti välja lõõtspill. Tal oli luuletuse viisistanud ja tal oli kombeks seda laulda.

Suviti käis Johannesel ja Leenal palju külalisi. Kui majakestes kohti ei olnud, löödi üles telgid. Tulid külalised Eesti koduküllast ja Kurk-

sest. Siis tehti sauna ja hiljem võeti võib-olla lõõtspillgi välja. Mõnikord oli lõõtspill ka teistel kaasas ja muusikat jätkus poole ööni. Kahjuks haigestus Leena Parkinsoni tõppe ja Johannes hoolitses tema eest surmani. Viimased eluaastad veetis Leena Älmsta vanadekodus. Mälestame Johannest ja Leenat soojuse ja rõõmuga. Tare on alles. Poolenisti lagunened, keset võsa ja rohtu.

Leena ja Johannes Lepalaane

Johannes Lepalaanes berättelse

Översättning: Vers 1-35 Linus
Ganman.

Vers 36-72 Linda Hellquist.

Marstransved april 1945

1.
Jag ska skriva en historia;
den är viss och sann – det tror ja'.
Nittonhundrafyrtifyra
kom mitt öde så att styra:
2.
I september, dag tju'två,
riste Estland krigsvind grå.
Oråd anade jag fort,
snabbt blev packbestyret gjort.
3.
Och jag tänkte, att nu drar jag,
och i andras sällskap var jag,
och min färd sin början fick,
när jag ned mot havet gick.
4.
Där stod samlat för min syn
folk från stan och folk från byn.
På en båt jag säte fann.
Dock blev många kvar på land.
5.
Vinden var för resan god,
där vi drev från Estlands jord.
Två skepp kom i kapp oss snart,
så vi minskade vår fart.
6.
Och kaptenen sa: "Min själ,
nu är vinden rätt rejäl!"
Och han såg på kartan sin
och höll takt med våg och vind.
7.
Havet skummade och yrde
vågen av och an oss styrde,
stormen fortsatte att stöta,
så att vi blev genomblöta.

8.
Allas arma hjärtan kved;
vi med skräck på vågen red.
Barns och kvinnors klagans ljud
skallade: "O, hjälp oss, Gud!"
9.
För att mildra skräck och slit
drack sig mången full på sprit.
Många båtar efter oss
blev så havets rov, förstås.
10.
Och kaptenen sa: "Kom tid
att i sinnet samla frid.
Sverige, där tar resan slut,
och då får vi vila ut."
11.
Vid infartsledens trängsta sund
en lots från Sverige tog sin stund
och förde oss till Frihamnen;
det minnet bär jag med mig än.
12.
Skakande av resans möda
steg vi så i land och gröda.
Först nu att tänka fann vi värt,
att ingen hade svenska lärt.
13.
Ibland oss alla fanns det blott
en man vars svenska mål var gott.
Det var vår rorsman, som blev den
som därmed hjälpte var och en.
14.
Vi välkomnades varmt, förstås,
och alla hälsade på oss,
och efter handslag och numrering
fick alla läkarvisitering.
15.
Var och en fick naken stå
undersökt från topp till tå,
men en och annan fröken sa:
"Till läkar'n ska då inte ja'!"
16.
Kaffe fyllde våra magar,
vi fick stanna några dagar,
se'n till Gräddö läger ila,
där en månad vi fick vila.
17.
Först ett ord om hushållstöket
och det fina uteköket:
Uteköket var gjort av papp.
Trätillgången var mycket knapp.

18.
Under ångans heta yta
låg potatis i en gryta,
och hundravis av Estlands män
fick samma soppa just ur den.
19.
Vi fick flera sorters rätter,
allt som rikt av sötma skvätter.
Rentav såskaret var fyllt
med små klickar lingonsylt.
20.
Vi fick ärtsoppa, buljonger,
blodpudding ett antal gånger.
Arbete var ingens lott,
knäckebrödet vi fick var gott.
21.
Ingen tog betalt för tingen,
arbeta behövde ingen,
bara sällan fick vi bada,
inga löss sågs göra skada.
22.
Leena med sitt svenska arv
ändade den tidens varv.
Estlandssvenskar blev vi då
och fick bums från lägret gå.
23.
Redan innan dagen grytt
blev vi klara för vår flytt,
och: "I Sabbatsberg", man sa,
"ska ni nu få det så bra".
24.
För att fart åt resan ge
kom en buss och tog oss med,
där vi reste riktigt flott
utan att betala nåt.
25.
Till Norrtälje fick vi fara;
Dit till stadens ände bara,
där en byggnad var belägen,
visade chauffören vägen.
26.
Järnvägsstationen var det huset,
där stod det kaffe varmt i kruset.
Våra damer tog sig en
flört med några svenska män.
27.
En av männen ryckte ut –
bjöd dem kaffe utan prut.
Damerna sa: "Se, vår flört
lönade sig visst på stört."

28. Nästa direktiv i raden
lydde: Far till huvudstaden.
Än en resa då tog fart;
tåget stod för avfärd klart.
29. Även jag klev där ombord,
fick på timmen resan gjord,
och såg mig i stan omkring;
den var full av vackra ting.
30. Spända öron, vaken blick
kanske större intryck fick.
Tidsbrist ökade dock trycket,
så jag hann ej se så mycket.
31. Nästa dag kom order om
att besöka läkar'n, som
höll sig bortom stan en bit –
spårvagn fick man åka dit.
32. Läkar'n ville bara ta
kort på oss. Sen var det bra.
Framför apparaten gick
vi med framåtriktad blick.
33. Än ett läger kom vi på.
Mera kaffe fick vi då
och därtill av visst och sant
spruta av en läkartant.
34. Kissprov ville de också ha,
och vi gjorde som de sa.
Mycket arbete fick vi göra
enligt de order vi fick höra.
35. Kvinnorna gavs ingen nåd;
de fick packa höförråd.
Redan stod det då i bladen,
att julen kommen var till staden.
36. När jag på kvällen till staden gick
tänkte, nu går jag vilse på ett ögon-
blick
tur att jag hade sällskap
som om staden hade vetskap.
37. För att inte vara i vägen för andra
fans det elektriskt ljus där man
vandrar
där körde bilar, droskor
där ljud kyrkoklockor
38. Mina öron började susa
håret på hjässan sig krusa
där promenerade fröknar, damer
som sina käftar målat haver.
39. Där fanns ingen tid att hitta
för att på trycket lätta
över allt tjo och tjim
bäst att rädda sitt skinn.
40. När jag på kvällen kom hem
var jag trött i varje lem
redan nästa dag vi fick
Tillstånd att resa kvickt.
41. Mat det fick vi med i bilen
så vi hade mat på färden
järnvägsstationen den var stor
där vi drack en öl innan vi for.
42. Namnen lästes upp på var och en
upp på tåget klev vi sen
och så började våran resa som så
liksom flyttfåglar små.
43. Höga snarkningar från järnhästen
ljöd
eld och rök från näsan flög
länge hade vi velat fara
och nu var tillstånden klara.
44. Tåget hade krafter många
for över berg och igenom tunnlar
långa
nu åkte vi väldigt fort fram
stadens kaos från min syn försvann.
45. Resan den fortsatte så
att våra bekymmer voro små
när vi Doverstorp nådde
levnadsmöjligheter där ej råde.
46. Där var det så mycket lera och
vatten
att det ville in via trappen
om det kan jag ej mera språka
för därifrån ska vi nu åka.
47. Leena hon fick besked, arbete ska
du få
ej i staden, till landet får du gå
gratis bröd i månader två
då är det bäst att gå.
48. Innan vi skulle fara
order fick vi att till handelsboden
draga
handlaren var en trevlig karl
kostymer fram till mig han bar.
49. Många plagg tog han fram
provade på mig, det gjorde han
skjortor, linnen, allt var nytt
och så blev det gamla bytt.
50. Kängor fick jag också nya
riktigt fina, tycktes vara dyra
käpp och hatt det ej jag fick
ty det nådde ej min blick.
51. Rakkniv, borste och så muggen
pengar blev det kvar i pungen
betald biljett det fick envar
annars vi fått stanna kvar.
52. Leena till den andra boden gick
där hon kläder på modet fick
hon fick allt som behövas kan
byxor, kjolar där hon fann.
53. Nu passa vi i in överallt
i stan och på landet, det är sant
Leena och jag, vi tillsammans gick
som om vi på nöjesresa åka fick.
54. Vi klev in i en gengasdroska
som tog oss till stationen utan
brådska
långa rockar bar vi flott
som vi nya hade fått.
55. Synd att jag inte käppen hade
när jag så stilig stationen nådde
nu vi åkte som ett par
alla andra finge stanna kvar.
56. Hela dagen fick vi nu åka
innan vi slutmålet råka
där stod en chaufför och väntade så
tapper
och så kontrollerade han våra pap-
per.
57. Sedan så åkte vi av bara tusan
över berg och backar gick resan
när bilen till slut stannade
stod husfrun där och väntade.

58.

Hälsade på svenska glatt
orden får jag ej längre fatt
byxor och kofta hon bar
pipa i munnen hon har.

59.

Hon bad oss att stiga på
och då gjorde vi så
i rummet kunde man ej gå rak
för det var så lågt i tak.

60.

Dörren hade ingen höjd
hela veckan gick man knäna böjd
hjässan fick bulor var dag
lida fick den vid varje slag.

61.

Husfrun, den samma
kaffebordet dukade med detsamma
vi med frun satte oss ner
vad kan man begära mer.

62.

Självsom en gammal far
snuggan under näsan hon har
rökdon hon oss bjöd
skämten runt bordet ljud.

63.

Huset var ju väldigt trevlig
Men så lågt, att det var otroligt
bredvid stranden huset stod
uti socknen en klenod.

64.

Vattenpump i köket fanns
laga mat gick då med glans
för att man ljus skulle få
lamporna med vatten fylldes på.

65.

Jag kallar stället Kloster
och här bor den gamla Moster
åt henne Leena maten kokar
och hennes bord hon dukar.

66.

Men se vad Leena gör
bakar tårtor och steker svamp i
smör
arbete bryr jag mig inte så mycket
om i kloster
ibland gör jag en stol till moster.

67.

När det ej är så brått
flörtar jag med moster smått
Leena sa då
utan man kan jag få gå.

68.

Leenas anletsdrag de dala
när hon till frun gick för att tala
hör här frun så rar
här kan jag ej bliva kvar.

69.

Moster tjarar stup i ett
hennes gnat det gör mig trött
denna månad ämnar jag att här vara
sedan tänker jag från Marstrand
fara.

70.

Frun, hon blev ej stött
men på hennes panna blev det blött
tror att hennes nerver fick en törn
pipan i munnen gled ner i ett hörn.

71.

Efter ett samtal ganska långt
kanske en timme eller något sånt
kan inte tvinga er att stanna, sa hon
då

om ni har en bättre plats att få.

72.

Kvar blev den gamla Moster
likaså blev ock Kloster
och så slutar denna sång
allt som allt var den sju månader
lång.

Johannes Lepalaane lugu

Marstransves aprill 1945

1.

Kirjutan üht laululugu,
mis ei ole vale sugu,
neljakümne neljandamal
mis juhtus minul omal.

2.

Kahekümneteisel 9:andal kuul
siis lendas Eestis sõjatuul.
Mina aimasin sest kurja,
haarasin oma komsud turja.

3.

Mõtlesin, et lähen reisu,
minuga kaasas oli ka teisu.
Ja see reis mul algas nõnda,
läksin alla mereranda.

4.

Sinna oli kogund vahvast,
linna ja ka küla rahvast.
Seal mind puriek pardal võttis,
mõnda meest ka maha jättis.

5.

Tõusis tuul, mis oli hea,
kadusime Eestist pea.
Laeva järgi tuli kaks paati,
vähendasime sõidu vaarti.

6.

Kapten ütles: oh, sa sõge,
tuul on praegust päris äge.
Ise ta käis ja vaatas kaarti,
ära ta proovis sõidu faarti.

7.

Meri vahutas ja tuiskas,
lainetus meil tekki paiskas.
Tuul ja torm läks väga kurjaks,
tegi meid kõik tekkil märjaks.

8.

Igaühel südamed valul,
et nii hirmsalt kõikus alul.
Ja see naiste, laste kisa,
ütlevad: Oh aita, "Isa".

9.

Et ei tunneks elu piina,
mõnid mehed võtsid viina.
Paadid, mis olid laeva järel,
maha jäivad hulgumerel.

10.

Kapten ütles: Käes on haru,
ei me enam karda maru.
Ligi juba Rootsi rand
kus välja puhata võib end.

11.

Kus kitsam läbisõidu koht,
meil vastu sõitis rootsi juht.
Viis saare silda Frihamni,
see meelest ei läe iialgi.

12. Värisime reisu vaevast, astusime välja laevast. Nüüd alles tuli meelde veel, et kaasas puudus rootsi keel.
13. Üksainus mees meie seast, kes oskas rootsi keelt nii heast. See oli meie laeva juht, ta aitas meid nüüd igatüht.
14. Küll oli lahke vastuvõtt, meil kõikidele anti kätt. Siis meile numbrid anti kätte, käsutati arsti ette.
15. Saime võtta riidest lahti, et võiks näha kõiki kohti. Mõnil preilil püsti nina: „Arsti ette ei lähe mina!“
16. Peale selle kohvi jõime, sinna mõniks päevaks jäime. Siis meid Gräddö laagri seati, säääl meid kuu aega kinni peati.
17. Kõige pealt ma räägin söögist ja sest kenast välisköögist. Välisköök oli tehtud pappist, sest et puid oli väga knappist.
18. Kartulaid sai katla pandud ja neil kuuma hauru antud. Siin mittu sada Eesti meest said suppi ühe katla seest.
19. Siin meil tehti mitmeid toitu, kõik olid väga magust võitu. Isegi veel sousti sekka pandi pohlamoosi tükka.
20. Puljongid ja hernesuppi ja veel praetud verikäkki. Ei meil säääl ei olnud tööd, süüa saime ka knäckebröd.
21. Ei söögi eest meilt raha võetud ega kuskil tööle aetud. Saunades sai käia vähe, „halli loome“ polnud näha.
22. Nüüd mei Leenal rootsi veri lõppetas mu hea põli. Eesti rootslaseks meid loeti ja siit laagrist välja aeti.
23. Hommikul juba ennem koitu alustasime ärasõitu. Öeldi meil, et : i Sabbatsberg, säääl halgab nüüd tei elujärg.
24. Et meil kergem minna oli omnibuss meil vastu tuli. Sõideti meid nii kui saksu, sõidu eest ei võetud maksu.
25. Viidi meid Norrtälje linna, seal meil tuli läbi minna. Selle linna ühe majas bussijuht meid sisse ajas.
26. See oli raudteejaama tuba, säääl oli kohvijooma luba. Meie naised tundsid külma, tegid rootsi poistel silma.
27. Rootslane siis väga uhkelt, tellis kohvi välja lahkelt. Naised ütlesid: „Tükk aega edasi sai selle moega.“
28. Siis tuli käsk, et tee minna, et saaks uhke pealinna. Meid nüüd sõidu peale aeti, sõidu töllad soojaks kööti.
29. Ka sõidule siis astusin ma, sain sinna mõni tunniga. Seal ma ümberringi vahtsin, linna ilu näha tahtsin.
30. Aasin silmad, kõrvad suureks, siis ehk rohkem näeks ja kuuleks. Aga, et meil aega vähe, ei saand palju uudist nähe.
31. Teisel hommikul meid kästi külastada laagri arsti. See tee läks läbi linna, trammiga sai sõita sinna.
32. Arstil polnudki muud mõttet, tegi ainult ülesvõttet. Apparaadile meid seati, koonu pidi üles veati.
33. Kui siis ükskord laagri saime, laagri sööklas kohvi jõime. Ja mis on veel selge tõde, pritsi torkas arstlik õde.
34. Võeti meilt ka pissi proovi, täitsime kõik nende soovi. Säääl meid tihti tööle aeti, käskusi meil ette loeti.
35. Naistel neil polnd armu õhku, nad said kotti panna põhku. See kord seisis ajalehtes, et linn juba on jõuluehtes.
36. Kui mina õhtul linna läksin, mõtlesin, et ära eksin. Õnneks teisi kaasa tuli, kes seal enne käinud oli.
37. Et ei kõnniks teistel jalgus, selleks oli elektri valgus. Säääl oli sõitmas autod, töllad, helisesid kiriku kellad.
38. Huugama mul pani kõrvad, püsti tõusid juuksekarvad. Kõndisid seal preilid, proudad, kellel värvitud olid lõuad.
39. Ei seal polnud seda mahti, et saaks põievalust lahti. Igal pool oli kisa, kära, parem, et saaks ruttu ära.
40. Kui sain ükskord koju linnast, väsinud ma tundsin ennast. Teisel hommikul siis juba saime ärasõidu luba.
41. Toidumoonas autos pandi, mis meil teepeal kaasa anti. Siis seal suures jaamahoones käisime kord õlut joomas.
42. Nimepidi järgi loeti ennem kui meid sõidu aeti. Siis me astusime teele nagu linnud lõuna poole.
43. Sõidutäkk see hirmus norskas, suust ja ninast tuld ta purskas. Kui sai küllalt kippund juba, viimaks minna anti luba.
44. Küll see sõidul, ime vägi, jooksis mäest ja kaljust läbi. Nüüd me sõit läks väga kiirelt, linn kaos ruttu silma veerelt.

45.
Edasi me saime nõnda,
et meil polnud raskust tunda.
Õhtuks saime Doverstorpi,
seal polnd õiget eluvärki.

46.
Seal oli palju vett ja soppa
nii, et kippus tulla tuppä.
Sellest elust vähe tean,
sest siit minema nüüd pean.

47.
Leena sai käsk, et tööle minna,
see oli maal ja mitte linna.
Prii leiba saand juba paar kuud,
ei aitanud meil enam muud.

48.
Ennem kui meid ära lasti,
poodi minna ruttu kästi.
Kui mina sisse astsin poodi,
ülikondi ette toodi.

49.
Poemee riideid ette tassis,
ise ta mul selga passis.
Plused, särgid, kõik sain uued,
selga pandi pikkad kuued.

50.
Saapad ka ei jäänud vanad,
need sain uued, üsna kenad.
Keppist, kaabust jäin küll ilma,
sest meil neid ei hakkand silma.

51.
Habemenuga ja pintsel, pottid,
tühjaks ei saand raha kottid.
Sõidu jaoks meil anti raha,
muidu ehk jää sõidust maha.

52.
Leena, see käis teise poodis,
riided sai, mis oli moodis.
Sai ta kõik, mis tarvis läksid,
särgid, seelikud ja püksid.

53.
Õöldi meil, et nüüd sobib minna,
ükstakõik, kas maal või linna.
Leenaga me kahekesi
läksime kui lõbureisi.

54.
Astusime kaasi tõlda,
viis meid otse jaama silda.
Mõlemal meil pikkad kuued
selgas, mis saime alles uued.

55.
Kahju küll, et ei saand keppi,
sest nii uhkelt sain jaama treppi.
Sõitsime siis kahekesi,
seekord kaasas polnud teisi.

56.
Sõiduga meil ei läind päeva
kui me saime lõppu jaama.
Seal meid taxoauto ootas,
tunnistused järel vaatas.

57.
Ja siis sõitma tuhatnella,
mäedest üles ja ka alla.
Kui siis ükskord auto peatas,
seal meid majaproua ootas.

58.
Teretas meid rootsi keeles,
sõnad pole enam meeles.
Ise tema kandis püksid jalgas,
piip oli suus ja kamsun selgas.

59.
Kässiti meid sisse astu,
ei me sellele polnd vastu.
Tuppä ei saa sirgelt minna,
esiteks jäin seisma sinna.

60.
Sissekäik nii väga madal,
kämpukil käisin terve nädal.
Pea lae peal mittu muhku,
see sai valu ühtepuhku.

61.
Siis see samma pereproua
ära kattis kohvilaua.
Istusime ühte lauda,
paremat ei tea nõuda.

62.
Ise ta kui vana isa
imes oma piibu nisa.
Paksu suitsu ajas välja,
meiega ta tegi nalja.

63.
Maja on muidu väga tore
ainult madal nii mis kole.
Ehitatud ta on järve kaldas,
niisugust pole terves valdas.

64.
Vesi pumbatud sai kööki,
et siis kergem teha sööki.
Lambid tulid veega täita,
muidu nad ei valgust näita.

65.
Mina nimetan see Klooster
ja siin elab see vana Moster.
Seda Leena siin passib,
toitu teeb ja laual tassib.

66.
Aga vaata mis teeb Leena,
küpstab torti ja praeb seena.
Mina tööst ei palju hooli,
vahest teen ka mõne tooli.

67.
Kui mina saan vaid vähe mahti,
Mostrega teen kloostres sehvti.
Leena ütles, nii ei lähe,
siia võib ka jätta mehe.

68.
Ta tegi näo nuttule,
läks majaproua juttule.
Kuule armas pereproua,
ei siin enam ma ole kaua.

69.
Moster see mind tihti süütab
ja tema jutt mind ära tüütab.
Selle kuu ma veel siin täidan,
siis Marstrandist ära sõidan.

70.
Perenaine ei saand kurjaks
ainult otsa eest löi märjaks,
vist nii närvidele mõjus,
et tal piip suus viltu vajus.

71.
Siis meil pikka juttu vestas,
umbes tundi aega kestas.
Ütles: ei ma või teid peada
kui teil parem koht on teada.

72.
Meist jäi see vana Moster
püsima nagugi see Klooster.
Nõnda lõppes meie reis,
selle algusest seitse kuud on täis.

*Leena Lepalaane ja Helmi Sandvik
Foto: erakogu*

Silvi-Astrid — redan 85

Toivo Tomingas

Torsdagen den 8 juli hade poeten Silvi-Astrid Mickelin bjudit in ett sällskap som var tre gånger större än den vanliga torsdagsklubben till Aibolands museum. Hon tänkte ju fira sitt aktningvärda födelsedagsjubileum.

I museets huvudbyggnad har det getts berömvärda konserter förr, och så blev det nu också. Mellan lyckönskningarna, omfamningarna och talen framförde musiker sånger till texter av Silvi och emellanåt även instrumental musik. Öppningsstyckena framfördes av den, under sitt yrkesliv som åklagare, kände hobbymusikern och kompositören Indrek Kalda. Den vänsterhänte Kalda är en gitarrist med en rejäl basbarytonröst, och han har även komponerat många sånger åt gruppen Klots, där han främst spelar bas och sjunger. De finstämda visor han framförde denna gång fick oss på samma lugna och stillsamma humör som jubilaren.

Sedan var det Andres Jäätmaa, som även han ackompanjerade sig själv på gitarr, som stod på tur att avbryta gratulanternas tal, och med sin tenor prisade han Skaparen med Silvis ord. Även han framförde fyra vackra och fridfulla sånger. Sedan gick ordet till en saxofon i händerna på Riho Pihlak, som beledsagades på piano av sin hustru Urve. De spelade världsberömda andliga visor.

En liten roll i detta framträdande hade även jag. Jag läste upp och räckte jubilaren ett kort med en dikt och ett foto på Silvi som togs vid hennes förra jubileum. Vi hade inte nåtts av Silvis vädjan:

”Var snälla att inte ge mig några kransar eller blommor!” Hon fick ändå en bukett rosor från Vormsi Veri. Så blev det Sirje Kaasiks tur att uppträda. Sirje har tonsatt ett tiotal av Silvis dikter, och tre-fyra av dem, som Sirje framförde med ren och klar sopranröst, fick ett varmt och hjärtligt mottagande. Jubilaren torkade rört tårarna, höll ett tacktal och bjöd in de församlade till festbordet i konferenslokalen.

Den ordentliga måltiden och kaffet fick oss åter på sånghumör, när Sirje Kaasik tog en liten kannel i knät och bjöd oss att sjunga med. Nu ljöd sånger som nästan alla närvarande kunde sedan barndomen.

Så kom vi på idén att samla ihop de bästa av kompositörens tonsättningar av Silvis texter och ge ut dem som samlade verk i en (sång)bok.

Här uppenbarade sig ännu en omständighet – Indrek Kalda kan inte noter, och hans produktion har förevigats på cd-skivor. Alltså måste vi först hitta en musiker, som tecknar ned kompositionerna för kommande generationer. Till och med i Hapsal finns det flera personer som kan det.

Festen avslutades i fast övertygelse om att åter ses igen på klubbdagen torsdagen efter!

*Gamla skolkamrater samlas vid en minnesgrav på Ridala kyrka.
Endised koolikaaslased Ridala mälestushaua.*

På Ridala kyrkogård har man upprättat en grav där man kan tända ett ljus för de nära och kära som ligger begravda långt bort eller där man inte vet var de är begravda. På korset står det ”*Siin süüta küünal neile, kelle hauale sa minna ei saa*”. (Här kan man tända ett ljus för den vars grav du inte kan nå)

Min tanke är att man skulle kunna göra något liknande på Ormsö kyrkogård.

Text och foto Toivo Tomingas

Silvi-Astrid sai juba 85

Toivo Tomingas

Neljapäevaks, 8. juuliks oli poetess Silvi-Astrid Mickelin Rannarootsi Muuseumi kokku kutsunud tavalisest neljapäevaklubist kolm korda suurema seltskonna. Oli tal ju plaan maha pidada väärikas juubelisünnipäev.

Muuseumi peamajas on ennegi menukaid kontserte peetud ja nii kujunes see nüüdki. Õnnitluste, kallistuste ja kõnede vahel esinesid muusikud Silvi tekstidele loodud lauludega, vahele ka instrumentaalmuusikat. Avapalad kandis ette isetegevuslik muusik ja helilooja, tööelus prokuröarina tuntud ja tunnustatud Indrek Kalda. Vasakukäeline Kalda on mehise bass-baritoniga osav kitarrist, kes on loonud rohkesti laule ka ansamblile „KLOTS”, kus ta kõmistab põhiliselt bass-kitarri ja laulab. Seekordsed mahedad viisid häälestasid meid juubilaria vaikselt ja rahulikult meelelaadile.

Järgmiseks katkestas õnnitlejate jutusooned samuti end kitarril saatev Andres Jäätmaa, kelle tenor ülistas Silvi sõnadega Loojat. Neli kaunist ja rahulikku lugu temaltki.

Siis sai sõna saksofon Riho Pihlaku kätes, klaveril tema kaasa Urve. Kõlasid maailmakuulsad vaimulikud viisid.

Oma väike roll selles ülesastumises oli minulgi. Kandsin ette ja andsin juubilarile üle kaardi luuletuse ja Silvi pildiga, mis üles võetud eelmisel juubelil. Meieni ei olnud jõudnud Silvi palve: „Pärgi ja lilli palun mitte tuua!” Roosibukett „Vormsi Veri” poolt sai siiski üle antud.

Nüüd oli esinemiskord Sirje Kaasiku käes. Sirje on viisistanud kümneid Silvi luuletusi ja kolm-neli neist, mis Sirje ilusal puhtal sopranhäälel esitas, leidsid sooja ja südamliku vastuvõtu. Juubilar kuivatas liigutuspisaraid, pidas tänukõne ja kutsus rahva konverentsimajja pidulauda.

Tugev toidukord ja kohv viisid meid uuesti laululainele, kui Sirje Kaasik võttis sülle väikekandle ja kutsus kaasa laulma. Nüüd kõlasid laulud, mida pea kõik kohalolnud mäletavad juba lapsepõlvest.

Tuli jutuks idee, korjata kokku umbes kümne helilooja poolt viisistatud Silvi laulude paremik ja anda see välja nii-öelda kogutud teostena, omaette (laulu)raamatuna. Selle juures ilmselt üks nüanss – Indrek Kalda ei valda noodikirja ja tema looming on jäädvustatud CD-dele. Niisiis tuleb alustuseks leida muusik, kes heliloomingu tulevastele põlvetele kirja paneb. Selle võimega inimesi on Haapsaluski mitmeid.

Pidu lõppes kindla kavatsusega järgmisel neljapäeval klubipäeval jälle kohtuda!

Ridala kalmistul on haud, kus võib süüdata küünla lähedastele, kelle matmiskoht on kaugel või teadmata. Ristil on kiri: *Siin süüta küünal neile, kelle hauale sa minna ei saa.* Mõtlen, et midagi sarnast võiks teha ka Vormsi kalmistul.

(lk. 41)

*Su hauale ma küll ei tulla saa
Kus ongi see? Või kui siis kaugel raal
Ei saa me teha saatusest sel süüdlast
Kuid mõtlen sul ja läidan siia küünla*

*Jag kan inte komma till din grav.
Var finns den? Eller om, då på fjärran stig
Ödet bär ej skulden,
Men jag tänker på dig och jag tänder ett ljus här*

Toivo Tomingas

Jubilarer januari–juni 2022

Juubilarid jaanuar–juuni 2022

60

Heiki Neelokse	25 januari 1962
Elari Uue	1 februari 1962
Ivar Berg	19 februari 1962
Leili Allik	7 mars 1962
Cesilia Herm	21 mars 1962
Heili Lilienberg	28 mars 1962
Ylva Carina Karlsson	24 maj 1962

65

Heili Tõnisson	17 februari 1957
Anti Jegerson	4 maj 1957
Lia Ostapenko	30 juni 1957

70

Lena Weesar	19 april 1952
Harri Rosenblad	28 april 1952
Gun Pella	31 maj 1952

75

Svea Johansson	8 januari 1947
Helle Leht	24 januari 1947
Leif Strömfelt	31 januari 1947
Niina Jakobi	26 februari 1947
Sven Kuinberg	16 mars 1947
Vive Kari	24 mars 1947
Lea Kuinberg	24 maj 1947

80

Aime Vaino	15 april 1942
Mats Tammert	15 maj 1942
Bengt Lindström	28 maj 1942

90

Inga Nylander	24 januari 1932
Aino Sillamägi	3 mars 1932
Evi Juhkam	17 mars 1932

Tere tulemast Rannarootsi muuseumi!

Olme avatud 1. septembrist 30. aprillini T–L kl. 10–16.

Meie kevadürituste kava leiате kodulehelt www.aiboland.ee.

Soovime kõigile häid pühi ja head uut aastat!

Ülo Kalm koos töötajatega

Returadress i Sverige:

Svenska Odlingens Vänner, SOV
Wallingatan 32-34 5tr
111 24 Stockholm

Tagastusaadress Eestis:

Eestirootslaste Kultuuriomavalitsus
Rüütli 9
10130 Tallinn

S:t Mikaelsskyrkan

Rüütli 9

10130 Tallinn

Gudstjänst varje söndag som vanligt / Jumalateenistus igal pühapäeval

04.12 kl 11-14 Julbasar på gården / Jõululaat kiriku siseöuel

13.12 kl 18 Lucia / Luutsinapäeva tähistamine

24.12 kl 11 Julnattsmässa / Jõuluöö missa

25.12 kl 12 Juldagens högmässa/ I Jõulupüha jumalateenistus

26.12 kl 12 Julmässa i Nargö S:ta Maria kapell/ Jõuluteenistus Naissaare Püha Maarja kabelis

Välkomna! Tere tulemast!

In i det sista arbetades det på tapeten på Aibolands museum. Här är de svenska brodöserna på besök.

Ovan ses några fler motiv från Aibotapeten 2.

Rannarootsi muuseumis tegeleti vaibaga viimase hetkeni. Rootsi tikkijate külaskäik. Ülalpool veel mõned Rannavaip-2 motiivid.

